

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารสารสนเทศทางการเมืองของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปริทัศน์ เนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

1.1. ความหมายของการเมือง

1.2. ความสำคัญของการเมือง

1.2.1. ปรัชญาการตีความขัดแย้งทางการเมืองไทย (พ.ศ. 2548 - 2557)

1.3. การรับข่าวสารทางการเมือง

1.3.1. สื่อสารทางการเมือง

1.3.1.1. ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

1.3.1.2. บทบาทของการสื่อสารทางการเมือง

1.3.1.3. องค์ประกอบของการสื่อสาร

1.3.1.4. แบบจำลองการสื่อสารทางการเมือง

1.3.1.5. การสื่อสารทางการเมืองขององค์กรทางการเมือง

1.4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.4.1. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.4.2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.4.3. รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.4.4. ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.5. การตัดสินใจทางการเมือง

1.5.1. กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

1.5.2. รูปแบบการตัดสินใจทางการเมือง

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ

2.1. ความหมายของพฤติกรรมสารสนเทศ

2.2. ความสำคัญของพฤติกรรมสารสนเทศ

2.3. ความต้องการสารสนเทศ

2.3.1. ความหมายของความต้องการสารสนเทศ

2.3.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการสารสนเทศ

2.4. การแสวงหาสารสนเทศ

- 2.4.1. ความหมายของการแสวงหาสารสนเทศ
- 2.4.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศ
- 2.4.3. แหล่งสารสนเทศ
- 2.4.4. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ
- 2.5. การใช้สารสนเทศ
 - 2.5.1. ความหมายของการใช้สารสนเทศ
 - 2.5.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศ
- 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

1.1. ความหมายของการเมือง

จำนง อติวัฒน์สิทธิ และคณะ (2545) กล่าวว่า การเมือง เป็นกิจกรรมทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ สังคมมีแบบแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่น แบบแผนที่กำหนดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจ การที่จะได้อำนาจ มีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไร มีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างไร มีวิธีการและขอบเขตในการใช้อำนาจอย่างไร ตลอดจนแบบแผนในการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจ แบบแผนเหล่านี้เรียกว่า สถาบันการเมือง นักสังคมวิทยาถือว่าเป็นสถาบันการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้การเมือง ยังเป็นการกล่าวถึงการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมา ทำให้เกิดการปฏิบัติตามหรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่คนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในที่นี้มีหลายอย่าง เช่น อำนาจ ความศรัทธา นับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความอยู่ดีกินดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในแบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่นๆ ของสังคมได้ เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ทั้งนี้พุทธนิสาณ ชุมพล (2535) ยังกล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อที่จะจัดสรรทรัพยากรและเพื่อควบคุมการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม ด้วยการกำหนด และปฏิบัติตามข้อบัญญัติ รวมทั้งการยอมรับการใช้อำนาจในสังคม โดยที่มักจะมีทางบังคับในรูปแบบของการลงโทษหรือการให้รางวัลอยู่ด้วยเสมอ แต่อาจจะมีมาตรการอย่างอื่น เช่น ในสังคมที่พัฒนาแล้ว อาจจะใช้วิธีการชักชวนและการต่อรองประนีประนอม ส่วนในสังคมกำลังพัฒนาที่ความเห็นรวมกันในสังคมน้อย มักจะมีการใช้วิธีการคุกคาม การติดสินบน การต่อสู้ ทั้งนี้สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2540) กล่าวว่าเพิ่มเติมว่า การเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจรัฐทั้งหมด อำนาจที่ว่านี้ไม่ใช่อำนาจธรรมดาแต่เป็นอำนาจสูงสุดของแผ่นดิน ซึ่งเป็นอำนาจที่ได้ให้ทั้งคุณและโทษ จากประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและพรรคพวกจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของจิตติราช หนองหารพิทักษ์ (2535) กล่าวว่าการเมือง สามารถจำแนกความหมายออกเป็น 2 ส่วน คือ หมายถึง การต่อสู้กันและหรือร่วมมือกันให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองรัฐประการหนึ่งและหมายถึง วิธีการหรือระบบในการ

จัดการให้มหาชนหรือสังคมอยู่กันอย่างปกติสุขโดยการใช้อำนาจกระจายผลประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และPennock & Smith (1964) กล่าวว่าการเมือง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้น ในการสถาปนาและทำนุรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา และมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม

จากการสังเคราะห์ความหมายเกี่ยวกับการเมือง ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเมือง กล่าวถึงนัยสำคัญเชิงความหมาย 2 ประเด็น คือ (1.) การเมือง หมายถึง การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองของรัฐ และเป็นอำนาจสูงสุดของแผ่นดิน โดยอำนาจอาจเป็นได้ทั้งคุณและโทษ และ (2.) การเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการจัดระเบียบสังคมหรือกิจกรรมทางสังคม ด้วยการกำหนดข้อบัญญัติ หรือจัดสรรทรัพยากร โดยมีทางบังคับที่อยู่ในรูปแบบของการลงโทษหรือการให้รางวัล เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบัญญัติ และควบคุมการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

1.2. ความสำคัญของการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจที่เกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมที่แสดงออกมาในรูปแบบของกิจกรรมที่มีทั้งการร่วมมือและการแข่งขัน และการใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และการแจกจ่ายผลประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับสังคม ซึ่งโดยหลักการแล้วการเมืองเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ในการปกครองที่เกี่ยวข้องกับรัฐ การใช้อำนาจของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และนโยบายสาธารณะ เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ การเมืองจึงมีความสำคัญทั้งในบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ เป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ตามบทบังคับแห่งกฎหมาย จารีตประเพณีของสังคม (วงธรรม สรณะ, 2560; คมกริช รุมดอน, 2562)

1.2.1. ปรากฎการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทย (พ.ศ. 2548 - 2557)

วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2548 - 2557 เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองซึ่งต่อต้านและสนับสนุนทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี โดยวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อเสรีภาพทางการเมือง และยังสะท้อนความไม่เสมอภาคและความแตกแยกระหว่างชาวเมืองและชาวชนบท การละเมิดพระราชอำนาจ การหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้บั่นทอนเสรีภาพทางการเมืองตั้งแต่ปี 2548 โดยในปี พ.ศ. 2548 เริ่มมีการประท้วงขับทักษิณ ชินวัตรออกจากตำแหน่ง เนื่องจากข้อกล่าวหาการบริหารประเทศของรัฐบาลที่อาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาฉ้อราษฎร์บังหลวง และขยายตัวเป็นวงกว้างมากขึ้นโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หลังจากนั้นก็มีกลุ่มคนที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรียกมาเคลื่อนไหวเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างทางการเมือง ต่อมาเกิดรัฐประหาร จึงส่งผลให้ฝ่ายทหารในนามคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในปี พ.ศ. 2549-2550 คณะรัฐประหารได้แต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราว ในช่วงดังกล่าวมีกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐประหารหลายกลุ่ม กลุ่มที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ โดยกล่าวหาว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อยู่เบื้องหลังรัฐประหารในครั้งนี้และต้องการขับไล่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติและรัฐบาล ส่วนในปี พ.ศ.

2550 พรรคพลังประชาชน ถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับกับทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากการชนะการเลือกตั้งทั่วไป และจัดตั้งรัฐบาลผสม ทำให้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกลับมาชุมนุมอีกครั้ง ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 และได้ยึดท่าอากาศยานดอนเมืองและสุวรรณภูมิเพื่อกดดันให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง ก่อนยุติการชุมนุม

ผลการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 ปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือก ทำให้กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ กลับมาชุมนุมอีกครั้งในปี พ.ศ. 2552-2553 และกดดันให้หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 จึงมีการสลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ หลังจากนั้นยังไม่มี การชุมนุมจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ จนในปี พ.ศ. 2556 จึงได้เกิดวิกฤตการณ์ การเมืองรอบใหม่ขึ้น ทำให้เกิดรัฐประหารอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็นวิกฤตการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นจากการประท้วงต่อต้านรัฐบาล ทำให้นายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ้นจากตำแหน่ง และสถาปนา คณะทหารผู้ยึดอำนาจการปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ

1.3. การรับข่าวสารทางการเมือง (Political Information)

การรับข่าวสารทางการเมืองมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) เนื่องจากการที่บุคคลจะได้รับข่าวสารหรือต้องการส่งข่าวสารไปยังผู้อื่น ต้องเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับกระบวนการการสื่อสารเพื่อแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด การแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

1.3.1. การสื่อสารทางการเมือง

1.3.1.1. ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

กาญจนา มีศิลป์วิภักดิ์ (2549) กล่าวว่า การสื่อสาร เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่ใช้ ภาษาพูดและภาษาเขียน หรือพฤติกรรมทุกอย่างที่สามารถสื่อความหมายได้ ถึงแม้ว่าผู้แสดงพฤติกรรมนั้นจะ ไม่มีเจตนาสื่อสารก็ตาม การสื่อสารของมนุษย์มักจะแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดของแต่ละบุคคล ซึ่ง สอดคล้องกับปรมา สตะเวทิน (2536) ที่กล่าวว่า การสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันระหว่าง ผู้รับสารกับผู้ส่งสารโดยที่องค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Berlo (1960) ที่กล่าวว่า การสื่อสาร เป็นการส่งผ่านข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือ กลุ่มบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้สัญลักษณ์ การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการอย่าง หนึ่ง เป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา (Dynamic) ไม่อยู่นิ่งและไม่มีการเริ่มต้นหรือจุดจบที่เห็นเด่นชัด และ Hoveland, Janis & Kelly (1953) ที่กล่าวเพิ่มเติมว่าการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่ผู้ส่งสาร (Sender) ส่งสิ่งเร้า (Message) เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร (Receiver) ในส่วนของ Wilmost (1987) ได้ กล่าวว่า การสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยที่องค์ประกอบ ของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกัน

จากการสังเคราะห์ความหมายของการสื่อสารในข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสาร เป็นกระบวนการส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน สัญลักษณ์ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสารผ่านช่องทางต่าง ๆ (Channel) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาโดยองค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเมื่อพิจารณาในมุมมองทางด้านการเมือง จะพบว่า การสื่อสารทางการเมืองมีกระบวนการเช่นเดียวกันกับกระบวนการสื่อสาร โดยหน้าที่หลักของการสื่อสารทางการเมือง คือ การถ่ายทอดสารสนเทศ หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง จะทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการแพร่ของข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบการเมือง โดยเฉพาะเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมือง (Political information) โดยใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อให้สมาชิกในระบบการเมืองเกิดการเรียนรู้และมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ ก็ตามเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ทั้งนี้การสื่อสารทางการเมืองยังเป็นการสื่อสารของบุคคลกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มนักการเมือง ผู้แสดงบทบาททางการเมือง และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทางการเมือง หรือการสนับสนุนกระบวนการทางการเมืองโดยพัฒนาเนื้อหาสาระของข้อมูลข่าวสารหรือประเด็นต่างๆ และนำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่พึงประสงค์ ซึ่งสินีหนู วิบูลรัตน์ (2548) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง เป็นการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน โดยการส่งผ่านข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งเพื่อถ่ายทอด ประสบการณ์ ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสังคม

Ruch & Althoff (1971) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง เป็นการถ่ายทอดข่าวสารทางการเมืองจากส่วนหนึ่งของระบบการเมืองไปยังอีกส่วนหนึ่งของระบบการเมือง และเป็นการถ่ายทอดระหว่างระบบสังคมกับระบบการเมือง นอกจากนี้ Chaffee (1975) ยังกล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง เป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งเป็นความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ ในการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ในส่วนของ Allmond & Powell (1978) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง เป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของระบบการเมืองนั้น จะมีผลสำคัญต่อการรักษาสถานภาพเดิมหรือการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองมีนัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่หลากหลายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง

จากการสังเคราะห์การกล่าวถึง การสื่อสารทางการเมือง ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการสื่อสารทางการเมือง เป็นการสื่อสารข้อมูลข่าวสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มทางการเมืองกับประชาชนผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารทางการเมือง การยอมรับข่าวสารทางการเมือง การให้ความร่วมมือ และมีพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางที่กลุ่มทางการเมืองต้องการ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มทางการเมืองด้วย

1.3.1.2. บทบาทของการสื่อสารทางการเมือง

เสรี วงษ์มณฑา (2537) ได้กล่าวถึงบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองไว้ ดังนี้

(1) การสร้างทัศนคติทางการเมือง ได้แก่ การพูดคุย การประชุม การชุมนุม การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าวและบทความทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สามารถช่วยสร้างหรือปลูกฝังสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้กับประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ จะทำประชาชนคิดว่าควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเพียงใด นักวิชาการต่างประเทศได้กล่าวถึงการเมืองไทยไว้ว่า “การเมืองไทยเป็นการเข้าร่วมของผู้ไม่รู้ แต่ผู้ไม่รู้ไม่เข้าร่วม (Uninformed participants and information non-participants)” หมายถึงว่า บุคคลใดเมื่อรู้อะไรดี มักจะหมดศรัทธาทางการเมือง และจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่บุคคลใดที่ยังไม่รู้จะไรดี จึงยังศรัทธาทางการเมืองอยู่ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของเกษตรกร เป็นต้น

(2) การสร้างความสนใจทางการเมือง ในสมัยก่อนประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจการเมืองเพราะไม่ค่อยได้รับข่าวสารทางการเมือง ไม่เคยเห็นนักการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันข่าวสารทางการเมืองมีให้ประชาชนได้รับรู้ผ่านสื่อทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อต่าง ๆ อยู่เป็นประจำจึงทำให้ประชาชนมีความสนใจข่าวสารการเมืองเพิ่มมากขึ้น

(3) การสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การสื่อสารทางการเมืองทำให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองโดยสื่อบุคคลก็ดี โดยสื่อมวลชนก็ดี หรือการนำเสนอพระราชบัญญัติที่ต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อนำมาปฏิบัติในฐานะพลเมืองที่ดี

(4) การสร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจทางการเมืองที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติทางการเมืองจะนำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนได้รู้ถึงบทบาทหน้าที่และสิทธิของตนเองในฐานะพลเมือง การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมือง การได้รับข่าวสารทำให้ประชาชนได้รู้ถึงบทบาททางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้นำทางการเมืองได้เช่นกัน

(5) การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน นักรัฐศาสตร์จะมองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญมาก ส่วนการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนจะมีความสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้พบปะพูดคุยกับประชาชนย่อมดีกว่าการกระจายข่าวสารผ่านสื่อมวลชน แต่ในกรณีที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถกระจายไปได้อย่างทั่วถึง สื่อมวลชนก็จะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการกระจายข่าวสารให้แก่ประชาชน

(6) การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะความเป็นนานาชาติ ปัจจุบันนี้การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนมีเปลี่ยนแปลง นอกจากการสนใจสิ่งของที่อยู่ใกล้ตัว และยังสนใจกับสิ่งที่อยู่ไกลตัว ทำให้เกิดความคิดที่เป็นสากลมากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองตอบความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้มากขึ้น

(7) การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็น **นักการเมือง** นักการเมืองบางคนไม่เป็นที่รู้จัก แต่เมื่อสื่อสารมวลชนเขียนถึงอยู่บ่อย ๆ มีคนพูดถึงอยู่บ่อย ๆ นักการเมืองคนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอข่าวของนักการเมืองนั้น พรรคการเมืองนำเสนอให้นักการเมืองบุคคลดังกล่าวนี้กับสื่อมวลชนด้วยความถี่สูงที่จะสามารถทำให้ประชาชนได้รู้จัก คุณสมบัติและผลงานของเขา ถึงแม้ว่านักการเมืองบางคนจะมีผลงานและความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าวของสื่อมวลชน ประชาชนก็จะไม่รู้คุณสมบัติและผลงานของนักการเมืองคนนั้น นอกจากนี้สื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการที่จะทำให้นักการเมืองเป็นที่ยอมรับของประชาชนแล้ว รัฐบาลก็จำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวไปสู่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาล และการนำเสนอนโยบาย หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงจากประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนก็จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน

1.3.1.3. องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการทางสังคมในการนำสารหรือข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังที่ที่หนึ่ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสื่อความหมายหรือทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งองค์ประกอบของการสื่อสารมีดังนี้ (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2548)

(1) **แหล่งข่าวหรือแหล่งสารสนเทศ (Source of Information)** สารหรือข่าวสารอยู่ในตัวมนุษย์ หากนำมาถ่ายทอดจะทำให้เกิดการรับรู้ (Cognitive) อารมณ์และความรู้สึก (Emotion) ซึ่งอาจจะเกิดการกระทำภายใน (Conation) หรือการกระทำภายนอก (Behavior) ข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศนอกจากจะอยู่ในตัวมนุษย์แล้วอาจจะนำมาจัดเก็บเป็นเอกสารหรือสื่ออื่น ๆ ได้เช่นกัน ในการสื่อสารถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีภูมิหลังที่ใกล้เคียงกัน การสื่อสารก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ภูมิหลังที่เป็นปัจจัยต่อการสื่อสารได้แก่ ระดับความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ทักษะคิด ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ลักษณะนิสัย ความสนใจ ความต้องการ ความสามารถในการสื่อสาร และการยอมรับ เป็นต้น แหล่งสารสนเทศแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548)

(1.1) **แหล่งสารสนเทศบุคคล** เป็นแหล่งสารสนเทศที่อยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้รู้ เกิดจากความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น ประชาชนชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ เป็นต้น

(1.2) **แหล่งสารสนเทศสถาบัน** เป็นแหล่งสารสนเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มองค์กร/สถาบัน โดยมีหน้าที่รวบรวม จัดการ และให้บริการสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ และศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น

(1.3) **แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน** เป็นแหล่งสารสนเทศที่เน้นไปที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยจะเผยแพร่ผ่านสื่อประเภท โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์

(1.4) **แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต** อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ครอบคลุมไปทั่วทุกมุมโลก และเชื่อมโยงกับเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งจัดเก็บสารสนเทศในรูปแบบ

อิเล็กทรอนิกส์เป็นจำนวนมาก ทำให้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสารสนเทศที่ไม่มีพรมแดน สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งมีประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร การค้นหา และการแลกเปลี่ยนข้อมูล

(2) สารหรือข่าวสาร (Message) สารหรือข่าวสารที่ใช้ภาษา เครื่องหมาย สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงออกไปแทนความหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยอณพศิษฐ์ ไชยเชษฐ (2543) ได้จำแนกสารสนเทศทางการเมืองได้ 9 กลุ่ม ดังนี้

1. สารสนเทศที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานความรับผิดชอบของสมาชิกผู้แทนราษฎรทั้งในฐานะฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน
2. สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารประเทศโดยคณะรัฐบาล กิจกรรมและการปฏิบัติของคณะรัฐมนตรี
3. สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลักดันหรือกลุ่มผลประโยชน์
4. สารสนเทศที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง
5. สารสนเทศที่เกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายต่าง ๆ
6. สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ และสิทธิหน้าที่ของประชาชน
7. สารสนเทศที่เกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง
8. สารสนเทศที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์ปชั่นของนักการเมืองและข้าราชการประจำ
9. สารสนเทศที่เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น

(3) ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารสามารถรับรู้ (Perceive) และก่อให้เกิดการรู้ (Cognition) ขึ้นภายในตัวบุคคล การรับข่าวสารของผู้รับสาร ได้แก่ การได้ยิน การมอง การดมกลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส

(4) สื่อ (Media) สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สื่อสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

(4.1) สื่อมนุษย์ (Human Media) ได้แก่ การสื่อสารโดยใช้คำพูดหรือการใช้ถ้อยคำ การสนทนาในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral History) เป็นต้น สื่อชนิดนี้มีข้อจำกัดในเรื่องการจดจำ และข้อจำกัดในเรื่องระยะทางซึ่งไม่สามารถเผยแพร่ไปไกลได้

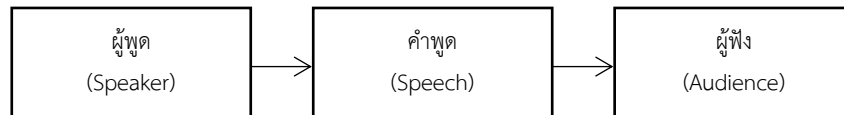
(4.2) สื่อประดิษฐ์ (Artificial Media) ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โทศัพท์ โทรสาร วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ และดาวเทียม เป็นต้น

(5) ผลของการสื่อสาร (Effect) ผลที่เกิดจากการรับข่าวสาร เมื่อสารถูกประมวลผลและถอดความหมายกลายเป็นข่าวสารหรือสารสนเทศ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และพฤติกรรมของผู้รับสาร

(6) **อัตรกิริยา (Interaction)** เป็นการตอบโต้ระหว่างแหล่งสาร 2 แห่ง เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ที่จะทำให้กระบวนการสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

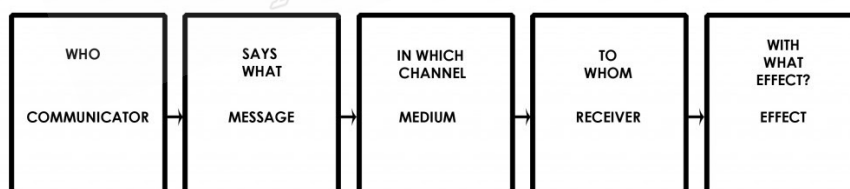
1.3.1.4. แบบจำลองการสื่อสารทางการเมือง

Aristotle ได้กล่าวถึงการสื่อสารว่า เป็นกระบวนการง่าย ๆ ระหว่างผู้พูด (Speaker) และผู้ฟัง (Audience) โดยการใช้คำพูด (Speech) แต่ต้องมีการจัดเรียงเนื้อหาและการกระจายของข้อมูล ดังภาพที่ 2.1

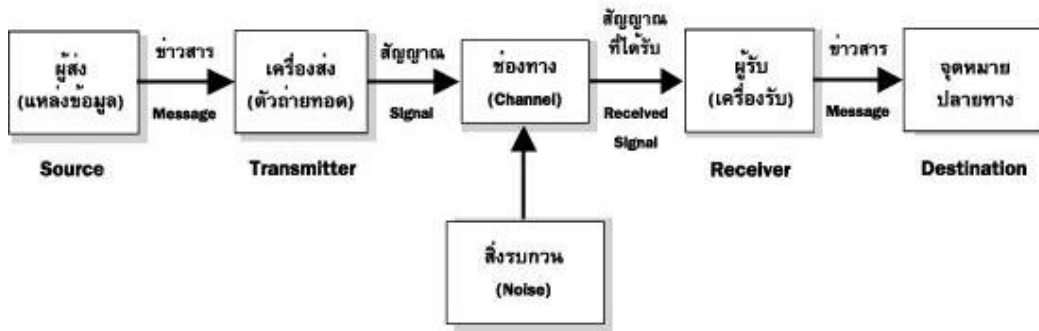
ภาพที่ 2.6 แบบจำลองการสื่อสารของ Aristotle

แบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell (1948) เป็นการอธิบายถึงการสื่อสารเชิงพฤติกรรม ซึ่ง Lasswell ได้มองกระบวนการสื่อสารแตกต่างจาก Aristotle ที่ว่าการพูด (Message) จำเป็นต้องมีสื่อ (medium) เป็นตัวกลาง โดยกระบวนการสื่อสารต้องมีการตอบคำถามที่ว่า ใคร พูดอะไร ผ่านช่องทางใด ถึงใคร และเกิดผลอย่างไร หากวิเคราะห์การสื่อสารของ Lasswell (1948) สามารถแบ่งออกเป็น 5 มุมมอง ได้แก่ การวิเคราะห์แหล่งสาร (Control Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์สื่อ (Media Analysis) การวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) และการวิเคราะห์ผลของการสื่อสาร (Effect Analysis) ดังภาพที่ 2.2

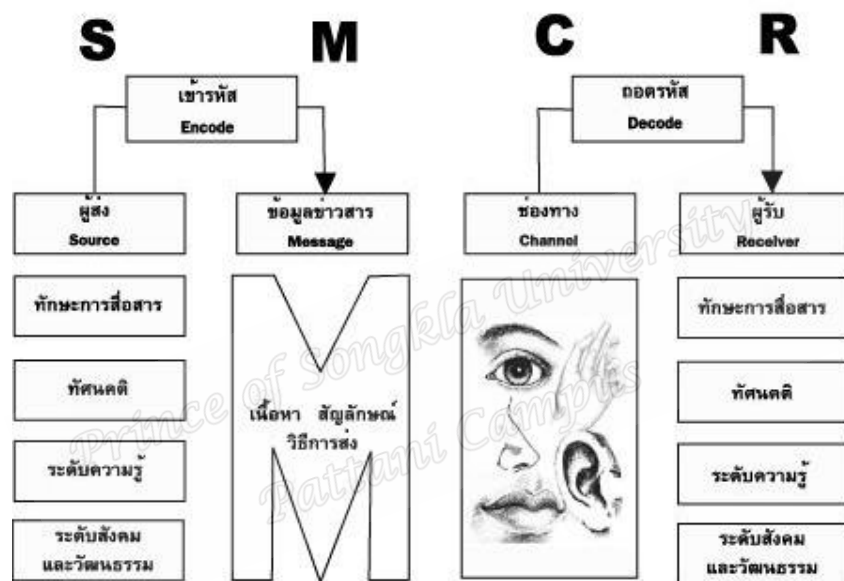
ภาพที่ 2.7 แบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell (1948)

แบบจำลองการสื่อสารของ Shanon & Weaver (1948) แตกต่างจาก แนวคิดการสื่อสารของ Lasswell (1948) ที่ว่ากระบวนการสื่อสารจะคำนึงถึงเสียงรบกวน (Noise) โดยมีเครื่องรับ เครื่องส่ง การแปลงสัญญาณ และแปลงสัญญาณใหม่อีกทีเมื่อถึงผู้รับ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.8 แบบจำลองการสื่อสารของ Shannon & Weaver (1948)

กาญจนา มีศิลป์วิภักย์ (2549) ได้กล่าวถึงแบบจำลองการสื่อสารของ Berlo (1960) ไว้ดังนี้

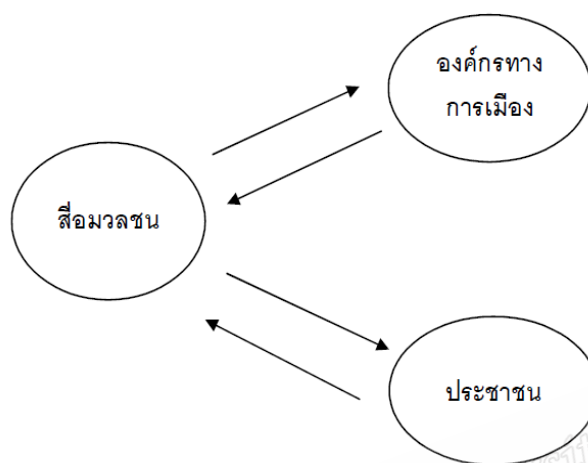

ภาพที่ 2.9 แบบจำลองการสื่อสารของ Berlo (1960)

จากภาพที่ 2.4 แบบจำลองการสื่อสารของ Berlo (1960) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 4 องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Source) ประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร ความรู้ ทัศนคติ และระบบสังคมและวัฒนธรรม
2. สาร (Message) ประกอบด้วย รหัสสาร เนื้อหาของสาร การจัดเรียงลำดับสาร องค์ประกอบย่อยของสาร และโครงสร้างของสาร
3. ช่องทาง (Channel) ประกอบด้วย การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส
4. ผู้รับสาร (Receiver) ประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร ความรู้ ทัศนคติ และระบบสังคมและวัฒนธรรม

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ McNair (1999) มีการปรับประยุกต์มาจากแบบจำลองการสื่อสารพื้นฐานของ Berlo (SMCR Model) ที่อธิบายถึงองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ซึ่งในแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ McNair (1999) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ส่งสารคือ พรรคการเมือง ผู้รับสารคือ สื่อมวลชนและประชาชน สื่อหรือช่องทางการเป็นได้ทั้งทางตรงไปยังประชาชนโดยตรง และทางอ้อมโดยการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และสารคือ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

ภาพที่ 2.10 แบบจำลองการสื่อสารของ McNair (1999)

จากภาพที่ 2.5 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ McNair (1999) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

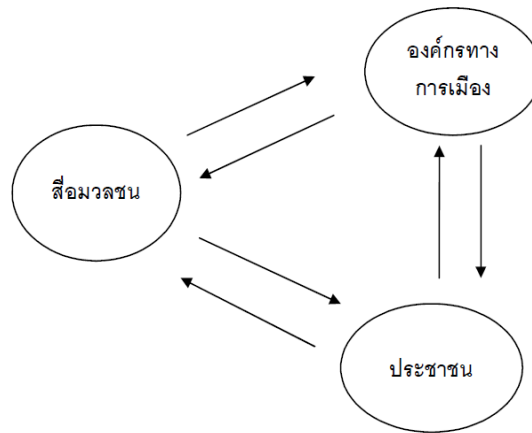
1. กลุ่มองค์กรทางการเมือง ได้แก่ พรรคการเมือง รัฐบาล กลุ่มพลังทางการเมือง หรือกลุ่มสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มองค์กรทางการเมืองจะเน้นที่การสื่อสารของพรรคการเมืองเป็นหลัก โดยพรรคการเมืองเหล่านั้นจะหาวิธีในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนเพื่อจะนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติหลังได้รับการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว

2. กลุ่มสื่อมวลชน เป็นตัวกลางระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน สื่อมวลชนมีหน้าที่ 2 อย่างคือเป็นตัวส่งผ่านข้อมูลจากพรรคการเมืองหรือรัฐบาล และทำหน้าที่สร้างสารขึ้นมาเอง เช่น การเขียนบทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ ไปยังประชาชน

3. กลุ่มประชาชน ไม่ว่าจะกลุ่มประชาชนจะเป็นอย่างไร กลุ่มทางการเมืองก็มุ่งที่จะส่งสารให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี สมาชิกวุฒิสภา จนไปถึงสมาชิกผู้แทนราษฎร โดยกลุ่มทางการเมืองจะพยายามสร้างภาพเชิงบวกเพื่อส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

จากการศึกษาของ นันทนา นันทวโรภาส (2548) ได้พบว่า แบบจำลองของ McNair (1999) ไม่ได้กล่าวถึงการสื่อสารโดยตรงระหว่างกลุ่มองค์กรทางการเมืองกับกลุ่มประชาชน การสื่อสารทางการเมืองถึงแม้จะมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในกระบวนการสื่อสาร แต่พรรคการเมืองก็สามารถที่จะสื่อสารกับประชาชนโดยตรงได้ เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งหรือรณรงค์ทางการเมืองในบางประเด็น การสื่อสารระหว่างองค์กร

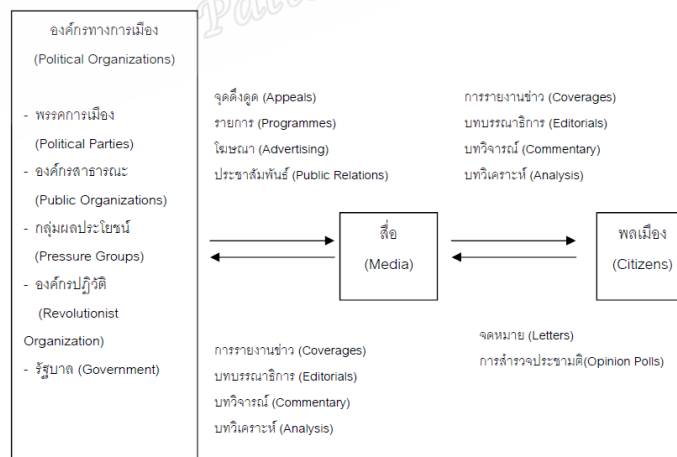
ทางการเมืองเมืองกับประชาชนโดยตรง จึงได้มีการพัฒนาแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองเพิ่มเติมจาก McNair (1999) โดยการเพิ่มช่องทางการสื่อสารตรงระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนขึ้น ดังภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.11 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองประยุกต์

1.3.1.5. การสื่อสารทางการเมืองขององค์กรทางการเมือง

McNair (1999) (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2548) ได้กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองไว้ว่า ในระบบการสื่อสารทางการเมืองอาจเห็นตัวแสดงทางการเมือง (Political Actor) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อสารโดยมีองค์กรหลัก 3 กลุ่ม คือ องค์กรทางการเมือง สื่อและกลุ่มพลเมืองที่มีความสัมพันธ์ต่อกันภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยจะเป็นสื่อสถาบันกลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 องค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง

1. กลุ่มองค์กรทางการเมือง (Political Organizations) ได้แก่ รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ องค์กรสาธารณะ กลุ่มพลังทางการเมือง และกลุ่มผู้ก่อการร้าย เป็นต้น โดยกลุ่มองค์กรทางการเมืองก็ต้องการใช้สื่อเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ทางการเมืองของตน โดยส่วนของพรรค

การเมือง ถึงแม้ว่าแต่ละพรรคจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่จะมีการวางเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การชักจูงใจให้ประชาชนเชื่อถือไว้วางใจผ่านการดำเนินงานของพรรคเพื่อหวังผลในการเลือกตั้งครั้งต่อไป โดยมีการพยายามเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน

2. กลุ่มสื่อมวลชน (Media) พรรคการเมืองและนักการเมืองทั้งหมดจำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางไปยังประชาชนที่เป็นเป้าหมาย ดังนั้นพรรคการเมืองและนักการเมืองจึงต้องพยายามเข้าถึงสื่อมวลชนในทางใดทางหนึ่ง แต่ความจริงทางการเมือง (Political Reality) ที่ปรากฏทางสื่อมวลชนอาจจะไม่ใช่ความจริงเชิงปรนัย แต่เป็นความจริงเชิงอัตนัยที่รับรู้และตีความ โดยผู้รับสาร หรือเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากสื่อมวลชนนั่นเอง

3. กลุ่มพลเมือง (Citizens) เป็นปัจเจกชนที่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เป็นผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายที่สำคัญในการสื่อสารทางการเมือง สื่อสารมวลชนจะเป็นตัวกลางในการนำสารจากองค์กรทางการเมืองมาเสนอประชาชนผ่านทางรายการข่าว บทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ ในขณะเดียวกันประชาชนก็สามารถส่งสารผ่านสื่อมวลชนไปยังองค์กรทางการเมืองได้ และสื่อมวลชนก็จะนำสารจากประชาชนไปนำเสนอในการรายการข่าว บทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์วิจารณ์ เพื่อส่งไปให้องค์กรทางการเมืองต่อไป

จากภาพที่ 2.7 องค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองในปัจจุบัน การรายงานข่าวสารธารณะส่วนใหญ่จะใช้สื่อมวลชนเป็นหลัก ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญแก่ประชาชนในสังคมการเมือง การสื่อสารทางการเมืองของสื่อมวลชนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ที่จะนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การสื่อสารถือได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทำหน้าที่เสริมสร้างระบบสังคมการเมืองให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงได้ โดยการป้อนข่าวสารและความรู้ทางการเมืองให้แก่ประชาชน ในขณะเดียวกันก็จะเก็บเกี่ยวข้อมูลหรือข้อคิดเห็นจากสื่อมวลชนและประชาชนเพื่อนำมาพัฒนากลไกของรัฐและการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของประเทศร่วมกัน

1.4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.4.1. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นภดล นำประสิทธิ์ชัย (2538) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมของประชาชนทุกระดับของระบบการเมือง เช่น ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการรับเลือกตั้ง หรือ การพูดคุยสนทนาแสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับทางการเมืองและบางครั้งถ้อยคำนั้นสามารถใช้กับการเมืองมากกว่ากิจกรรม เช่น ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยให้ความสนใจต่อการเมืองและในบางครั้งยังหมายถึงการมีส่วนร่วมนอกระบบการเมือง ยกตัวอย่างเช่น ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น ในส่วนของวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2546) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ในระบบการเมืองโดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจอย่างไม่เป็นทางการและรวมไปถึงการดำเนินการอย่างเป็นทางการ ที่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือท้องถิ่น นอกจากนี้

สมบัติ อารังค์ธัญวงศ์ (2541) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านั้นก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง โดยจันทนา สุทธิจารี (2544) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมของประชาชนตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด ชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการปกครอง

2. เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร และยังมีลักษณะของความกระตือรือร้นทางการเมืองที่พิจารณาจากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการการช่วยรณรงค์หาเสียง การแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาลในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งอาจจะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ เช่น การพูดคุยถกเถียงปัญหาการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน เป็นต้น ซึ่งการกระทำอาจจะผิดหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรงก็ได้ หรือกระทำโดยสำนักทางการเมืองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

McClosky (1968) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปโดยสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม ในการเลือกผู้ปกครองประเทศการกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งการติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงิน และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์การรณรงค์หาเสียงการแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ Huntington & Dominguez (1975) ที่กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลโดยที่การกระทำเป็นไปได้ทั้งถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจรวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียงหรือการรวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันต่อรัฐบาล ได้แก่ การประท้วง การใช้ความรุนแรงโดยที่เน้นการกระทำของประชาชนเอง (Autonomous Participation) หรือกิจกรรมเกี่ยวกับการปลุกระดมประชาชน (Mobilization)

Participation) ทั้งนี้ Nie & Verba (1975) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลโดยเน้นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคลรวมทั้งผู้ที่เฉื่อยชาต่อกฎเกณฑ์ต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและพวกหัวคะแนน
2. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

Milbrath & Goel (1977) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับอย่างพิธีการด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลต้องแสดงออกโดยการประพฤติกรรมตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาลแต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งเป็นการต่อต้าน เช่น การเดินขบวนประท้วงการจลาจล และมีทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษีการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

จากการสังเคราะห์ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง การพูดคุยสนทนาแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง การติดตามข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงิน การติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การรวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันต่อรัฐบาล เช่น การประท้วง การใช้ความรุนแรงโดยที่เน้นการกระทำของประชาชนเอง หรือกิจกรรมเกี่ยวกับการปลุกกระดมประชาชน เป็นต้น โดยจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาลในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง

1.4.2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญต่อการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญต่อ การคัดเลือกผู้แทนมาบริหารประเทศ การบริหารกิจการสาธารณะในท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เช่น การพูดคุย การเขียนบทความหรือจดหมายแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นในรายการสนทนาทางการเมืองทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เป็นต้น แต่ในระบบการเมืองแบบ เผด็จการ อำนาจอธิปไตยของประเทศจะขึ้นอยู่กับผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในการใช้อำนาจและอิทธิพลในการปกครองประเทศเพื่อสนองประโยชน์ของตนเอง ระบบการเมืองแบบนี้

นอกจากประชาชนจะไม่สามารถแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมือง และไม่เป็นที่พึงปรารถนา ทำให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนแทบไม่มี หรือหากมีก็น้อยมาก ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นปัจจัยชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยของระบบการเมือง (จันทนา สุทธิจारी, 2444)

1.4.3. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Election) เป็นอำนาจของประชาชน ที่จะเลือกรัฐบาลและผู้ที่จะดำเนินงานของรัฐ โดยใช้หลักการเสมอภาคให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้ง
2. การออกเสียงประชามติ (Referendum) เป็นอำนาจที่ประชาชนตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ของรัฐตามเจตจำนงของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ
3. ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) ตามหลักประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนจะใช้อำนาจอธิปไตยในการร่างกฎหมายผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงอำนาจอธิปไตยในการเสนอร่างกฎหมายเองได้
4. ประชาชนสามารถตัดสินใจปัญหาสำคัญเกี่ยวกับนโยบายรัฐ (Plebiscite) เมื่อรัฐบาลมีปัญหาที่ไม่สามารถตัดสินใจได้เอง เนื่องจากอาจจะเกิดผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก การลงคะแนนเสียงที่ประชาชนลงคะแนนด้วยจะเป็นเรื่องสำคัญ
5. ประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญของรัฐบาลได้ (Recall) ประชาชนสามารถมีสิทธิออกเสียงถอดถอนเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งได้มาโดยการเลือกตั้ง (ไม่ได้มาจากการแต่งตั้ง) เป็นสิทธิทางการเมืองของประชาชนที่ว่า เมื่อประชาชนเลือกตั้งให้เข้ามาได้ประชาชนก็สามารถที่จะปลดหรือถอดถอนได้เช่นกัน

จันทนา สุทธิจारी (2544) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้และยอมรับปฏิบัติใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่
 - 1.1 การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด
 - 1.2 การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน เช่น การพูด การเขียน และอื่น ๆ เพราะเป็นช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะได้รับรู้ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการทำงานของรัฐบาลจากประชาชน
 - 1.3 การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองตรงกันและมีเป้าหมายเหมือนกันเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรค

1.4 การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ เป็นการรวมกลุ่มคนมารวมกัน มีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และใช้พลังของกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่กฎหมายรองรับ ได้แก่

2.1 การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง กลุ่มประชาชนที่มีความคิดเห็นเหมือนกันจะรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาลหรือเรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การงดให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เป็นการแสดงออกของประชาชนที่ไม่เชื่อฟังอำนาจของรัฐบาล ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศได้

Huntington & Nelson (1976) แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) เป็นออกเสียงเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง

2. การวิ่งเต้น (Lobby) เป็นการติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของรัฐบาล

3. กิจกรรมองค์กร (Organization Activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนร่วม

4. การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contracting) หมายถึงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการเป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะครอบครัวหรือหมู่คณะของตน

5. การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่พยายามจะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เช่น การทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปด้วยจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบทางการเมือง เช่น การก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น

Milbrath (1971) จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 6 รูปแบบ ดังนี้

1. การเลือกตั้ง (Voting) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกออกมาจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่สามารถรวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติที่แสดงออกโดยการเคารพกับพรรคการเมือง เคารพธงชาติ การเคารพกฎหมาย และสนับสนุนประเทศให้ต่อต้านสงคราม

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Workers) เป็นการที่บุคคลเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้ง ได้แก่

การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัคร การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือสมัครที่ตนชอบ เป็นต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าว การทำงานร่วมกับกลุ่มสังคม การมีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่น ๆ และการติดต่อกับทางราชการ ในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง”

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting Officials) กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะ เช่น การติดต่อกับทางราชการเรื่องภาษีโรงเรือน การทำถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้มีผลโดยตรงต่อบุคคลนั่นเองเท่านั้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้เกือบจะไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เรียกการมีส่วนร่วมแบบนี้ว่า “การมีส่วนร่วมอย่างแคบ” (Parochial Participation)

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) กิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวน หรือก่อให้เกิดการจลาจล เพื่อบังคับให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องหรือยอมรับได้ทั้ง 2 ฝ่าย

6. การเป็นผู้สื่อข่าว (Communicators) กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ ได้แก่ การเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่ประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น การให้ความสนใจกับทางราชการ และการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กิจกรรมแต่ละอย่างต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารภายในชุมชน ผู้ที่มีส่วนร่วมในระดับ “ผู้สื่อข่าว” มักเป็นพวกมีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมากพอ และมีความสนใจการเมืองมาก “ผู้สื่อข่าวทางการเมือง” จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า “เจ้าหน้าที่พรรค” แต่จะไม่แสดงออกด้วยการประท้วง

Almond & Powell (1966: 145-146) จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. เป็นทางการ (Conventional Forms) ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งและเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการติดต่ส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมือง

2. ไม่เป็นทางการ (Unconventional Forms) ได้แก่ การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าประจัญหน้ากัน การละเมิดกฎระเบียบของสังคม การใช้ความรุนแรงทางการเมือง การก่อสงคราม และการปฏิวัติ

Nie & Verba (1975: 9-12) จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำทางการเมือง เพราะทำให้ผู้นำต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อคะแนนเสียงของ

2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) การที่ประชาชนในสังคมมีการส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง โดยกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียง การทำงานเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมสัมมนา การบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

3. การติดต่อในฐานะของพลเมือง เป็นการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลกับรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลซึ่งเป็นการกระทำตามลำพัง เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลส่วนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับกลุ่มบุคคลอื่น ๆ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะ เช่น ปัญหาครอบครัวหรือปัญหาส่วนตัว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเรื่องปัญหาสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม หรือการบริหารงานของรัฐบาลท้องถิ่น เป็นต้น

4. การร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์การทางสังคม (Cooperative Activity) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การกระทำรวมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือจากการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล

1.4.4. ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถวิลวดี บุรีกุล (2549) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. การเข้าร่วมโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมระดับสูง ได้แก่ การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจัง เช่น การสมัครรับเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การมีส่วนร่วมทำงานในพรรคการเมือง และการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

2. การเข้าร่วมทางการเมืองระดับกลาง ได้แก่ การรวมกลุ่มเพื่อผลักดันนโยบายต่าง ๆ การรวมกลุ่มประท้วงหรือการเรียกร้องทางการเมือง และการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ รวมไปถึงผู้สนใจและติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอด้วย

3. การเข้าร่วมทางการเมืองในระดับต่ำหรือไม่ค่อยสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ กลุ่มที่เข้าร่วมลงคะแนนเลือกตั้งเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย รวมถึงผู้ไม่สนใจข่าวสารทางการเมืองด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ออนไลน์) ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำไประดับสูง ดังนี้

1. การติดตามข่าวสารบ้านเมือง
2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. ริเริ่มพูดคุยกู้ประเด็นการเมือง
4. ชักจูง รมรณรงค์ให้ผู้อื่นสนับสนุนบุคคลและพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน
5. เสนอแนวคิด นโยบายต่อนักการเมืองและผู้นำทางการเมือง
6. บริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง

7. ร่วมประชุมรณรงค์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
8. เป็นสมาชิกระดับแกนนำพรรคการเมือง
9. ร่วมระดมทุน
10. เสนอตัวเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง
11. ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2545) ได้จัดลำดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimuli) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้นจะถูกส่งผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ ความสามารถ และการเป็นคนมีคุณธรรม เพื่อขอรับความไว้วางใจจากประชาชน ให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับพื้นฐานของการเกี่ยวพันทางการเมือง แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ดังนั้นบุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมือง ก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่เป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง มากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น “หัวคะแนน” ของผู้แข่งขันทางการเมือง

เป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วย และเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือคู่แข่งทางการเมืองคนใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรคหรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปกเสื้อ ย่อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจน หรือการติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ ย่อมเป็นการแสดงเจตนาของเจ้าของรถยนต์ว่าตนสนับสนุนผู้ใด และมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วย การกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจ ให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำทางการเมืองในลำดับนี้แสดงว่าคุณได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้น จนถึงกับอยากสัมผัส พูดคุย หรือสื่อความเห็นโดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือให้กำลังใจนักการเมืองให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป

7. การบริจาคเงิน เป็นการแสดงออกถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะในระบอบประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเฉพาะการรณรงค์และการแข่งขันเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น การที่บุคคลร่วมบริจาคเงินย่อมแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจังและอาจพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงในฐานะสมาชิกที่สำคัญของพรรค

8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้องและความผูกพันมากขึ้น การเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุม ย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทางกายและทางจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน เป็นการแสดงออกซึ่งการสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน การแสดงออกเช่นนี้เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง และเป็นสิ่งที่คู่แข่งทางการเมืองมีความประสงค์จะได้รับการสนับสนุนมาก

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมือง ต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมืองนั้นด้วย

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจนว่าตนเองสังกัดพรรคใด และเป็นการยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกของพรรคที่จะต้องช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของพรรค และการร่วมผลักดันเพื่อให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของพรรค กล่าวไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง บุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมประชุมแกนนำของพรรค หรือการร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรค โดยทั่วไปจะต้องผ่านการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของพรรค จนพรรคเกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมของพรรค ให้มีความแข็งแกร่ง สามารถที่จะเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้

12. การร่วมระดมทุน เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกพรรคระดับสูง ผู้ที่จะอยู่ในฐานะที่จะระดมทุนให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพื่อให้สามารถติดต่อกับบุคคลชั้นสูงในสังคมที่มีฐานะดีและอยู่ในวิสัยที่จะบริจาคทรัพย์สินเพื่อร่วมสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองได้

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกการเมืองที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้ เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนพิจารณาให้ความไว้วางใจ บุคคลที่จะมีบทบาทในระดับนี้ได้ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ จะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถสร้างความนิยมศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนได้ ประการสำคัญจะต้องสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้นำความสำเร็จและการมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้นมาสู่ประชาชน ส่วนระดับของความสามารถของผู้เสนอตัวเข้าแข่งขันจะแตกต่างกันไปตามระดับของตำแหน่งที่จะเข้าไปรับผิดชอบ อาทิ นายกรัฐมนตรี ผู้ว่าราชการ หรือผู้นำประเทศ

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูงสุด เป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง การแสดงบทบาทในฐานะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะจะมีผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข ส่งผลให้พรรคได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้นและมีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย แต่หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็นตามความคาดหวังของประชาชนจะส่งผลกระทบต่อประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่สังกัดด้วย และจะทำให้โอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงเป็นบทบาทสำคัญสูงสุดของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง

จากการสังเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุประดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง		
ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง
(1) การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง	(1) การแสดงสัญลักษณ์ในการสนับสนุนพรรคการเมือง	(1) การร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง
(2) การใช้สิทธิเลือกตั้ง	(2) การเป็นสมาชิกและบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง	(2) การเสนอตัวเป็นผู้แข่งขันทางการเมือง
(3) การเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมือง	(3) การร่วมรณรงค์ทางการเมือง	
(4) การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้สนับสนุน		

1.5. การตัดสินใจทางการเมือง

การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของคนในสังคม ทุกคนย่อมมีปัญหและหาทางออกด้วยการทางเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ การตัดสินใจมีตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ เช่น การเลือกรับประทานอาหาร ไปจนถึงเรื่องที่ซับซ้อน เช่น การเลือกคณะที่อยากศึกษาต่อ หรือการตัดสินใจในการเลือกที่ทำงาน เป็นต้น การตัดสินใจเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์การ ไปจนถึงระดับมวลชน เช่น การตัดสินใจในการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น (ดลภพ เหล่าวานิช, 2550)

1.5.1. กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

การตัดสินใจทางการเมืองเป็นการใช้ความคิดที่ละเอียดละซับซ้อน Simon (อ้างถึงใน คมกริช รุมดอน, 2562) จึงได้แบ่งกระบวนการตัดสินใจไว้ดังนี้

1. การระบุปัญหา (Problem Identification) เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหาว่าเกิดจากอะไร ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจกับปัญหาที่แท้จริงก่อน

2. การค้นหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Information Search) เป็นการแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อให้รู้ถึงสาเหตุของปัญหา โดยการแสวงหาสารสนเทศให้เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

3. การประเมินสารสนเทศ (Evaluation of Information) เป็นการประเมินสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หากไม่ตรงกับความต้องการจึงต้องกลับไปแสวงหาสารสนเทศใหม่จนได้สารสนเทศที่ต้องการ

4. การกำหนดทางเลือก (Listing of Alternatives) เป็นขั้นตอนการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุด ซึ่งทางเลือกแต่ละทางเลือกจะมีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน

5. การเลือกทางเลือก (Selection of Alternatives) เป็นการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

6. การตัดสินใจกระทำ (Implementation of Decision) เมื่อเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วจึงตัดสินใจปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้เลือกไว้

1.5.2. รูปแบบของการตัดสินใจทางการเมือง

การตัดสินใจทางการเมืองเป็นเรื่องของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเริ่มตั้งแต่ระดับต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด สัญญา เคนาภูมิ (2559) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการตัดสินใจทางการเมืองไว้ดังนี้

1. การเฝ้าสังเกต (Observation) การเฝ้าสังเกตการณ์ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การสังเกตการณ์ถือว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จะนำไปสู่การประเมินและการให้คุณค่ากับสิ่งที่พบเห็น

2. การมีส่วนร่วม (Participation) การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา เป็นผลมาจากความคิดเห็นที่ตรงกันในเรื่องของความต้องการ และการกำหนดทิศทางต่อการเปลี่ยนแปลง

3. การประสานงาน (Coordination) การทำให้บุคคลที่ทำงานมีความสัมพันธ์กันในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเป้าหมายในการดำเนินงาน

4. การร่วมงาน (Co-operation) การทำกิจกรรมของบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน มีผลให้ผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

5. ความร่วมมือ (Collaboration) การร่วมกิจกรรมตั้งแต่ 2 องค์การขึ้นไป เป็นการสร้างสิ่งที่น่าสนใจร่วมกัน การแบ่งปันอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบร่วมกัน

6. การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) เป็นการดำเนินงานที่มีความเกี่ยวข้องกันที่มากกว่า 1 กลุ่ม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานร่วมกัน มีเป้าหมายของการสร้างประโยชน์ทางสังคม และไม่สามารถดำเนินการได้เพียงกลุ่มเดียว

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ

2.1. ความหมายของพฤติกรรมสารสนเทศ

Wilson (1999) กล่าวว่า พฤติกรรมสารสนเทศ หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกเมื่อมีความต้องการสารสนเทศ สามารถกำหนดความต้องการสารสนเทศของตน สามารถสืบค้นสารสนเทศได้หลากหลายวิธีการ และสามารถใช้สารสนเทศหรือเปลี่ยนรูปสารสนเทศได้โดย Wilson (1999) มีฐานคิดว่าความต้องการสารสนเทศที่แตกต่างกันของบุคคลย่อมนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกัน

Todd (2003) กล่าวว่า พฤติกรรมสารสนเทศ เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ระหว่างมนุษย์กับสารสนเทศ (หมายรวมถึงสารสนเทศทุกรูปแบบ อาทิ ข้อมูล/สารสนเทศ/ความรู้/ปัญญา) ตัวอย่างพฤติกรรมเหล่านั้น เช่น ความต้องการ การแสวงหาสารสนเทศ รูปแบบของการเข้าถึงสารสนเทศ การสืบค้น และการแพร่กระจายสารสนเทศ การประมวลผลสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ เป็นต้น

อารีย์ ชื่นวัฒนา (2546) กล่าวว่า พฤติกรรมสารสนเทศ เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำเพื่อที่จะได้รับสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศและช่องทางสารสนเทศ รวมถึงพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ

จากการสังเคราะห์ความหมายของพฤติกรรมสารสนเทศในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมสารสนเทศ หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีความต้องการสารสนเทศ โดยสามารถกำหนดความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ เข้าถึงสารสนเทศ การสืบค้นและการแพร่กระจายสารสนเทศ การประมวลผลสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศของตนเอง

2.2. ความสำคัญของพฤติกรรมสารสนเทศ

มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับสารสนเทศ เพราะสารสนเทศจะช่วยลดความไม่แน่ใจของผู้ใช้สารสนเทศให้ลดน้อยลง การตัดสินใจโดยสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจที่มีการตรวจสอบความรู้ที่มีอยู่รอบด้าน ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจเกิดข้อผิดพลาดได้น้อยที่สุดหรือในการตัดสินใจที่มีความยุ่งยากซับซ้อนสารสนเทศเป็นสิ่งที่เพิ่มความน่าจะเป็นของความแน่ใจจึงต้องแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ มาใช้ในการตัดสินใจ (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2549) โดยสารสนเทศสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน การที่บุคคลได้รับสารสนเทศที่ถูกต้องเหมาะสมรวดเร็วและทันต่อการใช้งานจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้ดีโดยเฉพาะเมื่ออยู่ในวัยทำงานสารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเริ่มต้นจากความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้ตามวัตถุประสงค์ สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาผู้ที่มีความสำคัญต่อผู้ให้บริการสารสนเทศ ดังนี้

1. ช่วยให้เห็นลักษณะของผู้ใช้ บริบท และระดับการใช้
2. ทำให้ทราบลักษณะและความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้
3. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการสารสนเทศ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดบริการที่ตรงกับความต้องการ และจัดหาหรือรวบรวมสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้
4. ช่วยให้เห็นสภาพการใช้สารสนเทศ ในการออกแบบระบบสารสนเทศและบริการสารสนเทศให้เหมาะสมกับสภาพการใช้สารสนเทศของผู้ใช้
5. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อสภาพการใช้สารสนเทศ ปัญหาที่เกิดจากการใช้สารสนเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงการบริการให้เหมาะสมกับการใช้สารสนเทศของผู้ใช้
6. ทำให้ทราบประสิทธิภาพ ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการค้นหาสารสนเทศ การนำเสนอสารสนเทศ หรือแหล่งสารสนเทศ ในการพัฒนาวิธีการค้นหาสารสนเทศที่เหมาะสมกับผู้ใช้

Savolainen (2005) กล่าวว่า พฤติกรรมสารสนเทศ สามารถแบ่งออก 2 กรณี คือ “Passive” เป็นการรับสารสนเทศจากแหล่งสื่อต่าง ๆ และ “Active” เป็นการเป็นการรับสารสนเทศและเกิดความสนใจจึงเกิดพฤติกรรมสารสนเทศ โดยมีความต้องการสารสนเทศ (Information Need) เพิ่มมากขึ้น บุคคลจึงแสดง

พฤติกรรมสารสนเทศโดยการแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking) จากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เมื่อผู้ใช้ได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการแล้ว จึงนำสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหามาใช้ (Information Use)

2.3. ความต้องการสารสนเทศ

2.3.1. ความหมายของความต้องการสารสนเทศ

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545) กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศ เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้ผู้ใช้แสวงหาสารสนเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเป็นภาวะที่ผู้ใช้รู้สึกเกิดความจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ แต่สารสนเทศที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอ ไม่ตรงกับความต้องการ หรือไม่ทันสมัย จึงต้องแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับประภาวดี สืบสนธิ์ (2546) ที่กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศ เป็นการตระหนักถึงความไม่รู้ไม่เข้าใจที่ตนมีอยู่ ความต้องการสารสนเทศจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลนั้นไม่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและอารีย์ ชื่นวัฒนา (2553) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ความต้องการสารสนเทศ เป็นภาวะที่บุคคลตระหนักถึง ช่องว่างทางความรู้หรือการขาดสารสนเทศ ซึ่งผลักดันให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ความต้องการสารสนเทศมีลักษณะเป็นพลวัต สามารถจำแนกได้ตามเงื่อนไขของเวลา ขอบเขตและลักษณะความต้องการ

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2549) กล่าวว่าความต้องการสารสนเทศ เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่ง สารสนเทศที่ตรงตามความต้องการ ความต้องการ สารสนเทศเป็นคำที่ใช้แทนแนวคิดเพื่ออธิบายว่าทำไมบุคคลหนึ่ง ๆ จึงตัดสินใจแสวงหาสารสนเทศและเมื่อบุคคลนั้น ๆ ได้รับสารสนเทศแล้ว จะนำสารสนเทศที่ได้รับไปใช้ด้วยวัตถุประสงค์ใด นอกจากนี้จุฑารัตน์ ช่างทอง (2554) ได้ให้ความหมายว่า ความต้องการสารสนเทศ หมายถึง การที่บุคคลต้องการสารสนเทศสำหรับใช้ในการตัดสินใจหรือต้องการข้อเท็จจริง เพื่อตอบสนองตามความต้องการของวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Willson (1997) ที่ได้ให้ความหมายว่าของความต้องการสารสนเทศ ว่าเป็นสิ่งที่เกิดมาจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลและบริบทในแต่ละสถานการณ์ ทั้งนี้ Pao & Westbrook (อ้างถึงใน อารีย์ ชื่นวัฒนา, 2553) ให้ความหมายว่า ความต้องการสารสนเทศ หมายถึง ช่องว่างทางความรู้หรือการขาดสารสนเทศขึ้นใดขึ้นหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อคนมีปัญหา คำถามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและตระหนักว่าความรู้ที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหา จึงแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหา

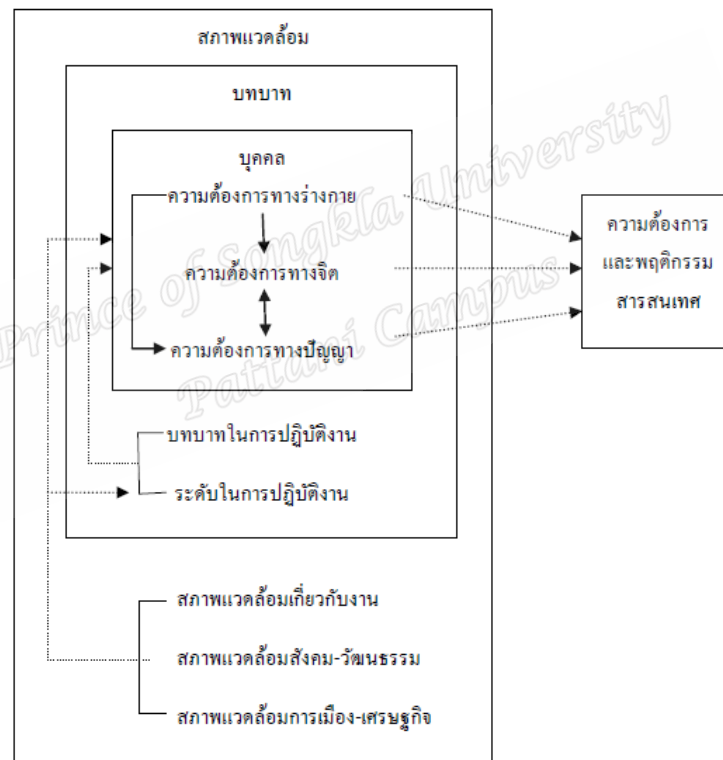
จากการสังเคราะห์ความหมายของความต้องการสารสนเทศ ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการสารสนเทศ เกิดจากช่องว่างทางความรู้หรือการขาดสารสนเทศของผู้ใช้ เป็นภาวะที่ผู้ใช้รู้สึกเกิดความจำเป็นต้องใช้สารสนเทศและผลักดันให้ผู้ใช้แสวงหาสารสนเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้หรือแก้ไขปัญหา โดยความต้องการสารสนเทศมีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามเงื่อนไขของเวลา ขอบเขตและลักษณะความต้องการ

2.3.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการสารสนเทศ

Wilson (อ้างถึงใน ประภาวดี สืบสนธิ์, 2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการสารสนเทศ ดังนี้

2.3.2.1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ปัจจัยด้านความต้องการพื้นฐาน และปัจจัยด้านลักษณะส่วนตัว ภูมิหลัง แรงจูงใจในการค้นหาสารสนเทศนักจิตวิทยาได้แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ความต้องการพื้นฐานเป็นเรื่องเฉพาะของคนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะมีผลต่อความต้องการสารสนเทศ การแสวงหา และการใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคล ซึ่งความต้องการพื้นฐาน มีดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐาน เช่น ต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
2. ความต้องการทางจิต เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับอารมณ์หรือความรู้สึก เช่น ต้องการความสำเร็จ ต้องการมีอำนาจและต้องการความยอมรับนับถือ เป็นต้น
3. ความต้องการทางปัญญา เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาด เช่น ต้องการวางแผนการตัดสินใจและต้องการเรียนรู้ให้เกิดความชำนาญ เป็นต้น

ภาพที่ 2.8 รูปแบบความต้องการและการแสวงหาสารสนเทศ (Wilson, 1981)

2.3.2.2. บทบาทและหน้าที่การงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการพื้นฐาน โดยเฉพาะความต้องการทางปัญญา จะทำให้เกิดความต้องการสารสนเทศต่อไป เช่น บุคลากรระดับปฏิบัติการระดับหัวหน้างานและผู้บริหารระดับสูง มีความต้องการสารสนเทศในลักษณะที่มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน

2.3.2.3. สภาพแวดล้อมโดยรอบ ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับงาน งานบางประเภทหรือองค์การบางแห่งมีวัฒนธรรมของการใช้สารสนเทศในการดำเนินงาน เช่น งานวางแผน เป็นต้น ในขณะที่งานประจำที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตรมีความต้องการสารสนเทศในการทำงานน้อย

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม สังคมปัจจุบันเป็นสังคมอิงความรู้ หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสารสนเทศและความรู้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันมากกว่าสมัยก่อน โดยความต้องการสารสนเทศสามารถพิจารณาได้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้ (ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ, 2560)

ตารางที่ 2.2 ความต้องการใช้สารสนเทศในแง่มุมต่าง ๆ (คมกริช รุมดอน, 2562)

ความต้องการสารสนเทศ	คำอธิบาย
1. เนื้อหาสาระของสารสนเทศ (Content of Information)	เนื้อหาสารสนเทศจะขึ้นอยู่กับหน่วยวิเคราะห์ หากเป็นเรื่องปัจเจกจะมีความเกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจและสติปัญญา หากศึกษากับผู้ประกอบการอาชีพ หรือมีหน้าที่ (functional) หน้าที่และบทบาทจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาความต้องการสารสนเทศ นอกนั้นก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยี เป็นต้น
2. คุณลักษณะของสารสนเทศ (Nature of Information)	ธรรมชาติของสารสนเทศมีลักษณะคล้ายพลังงานมีการเติบโตเพิ่มขึ้นตลอดเวลาเป็นทั้งสินค้า ปัจจัยการผลิตและเป็นวัตถุดิบในการสร้างความรู้ใหม่
3. ปริมาณของสารสนเทศ (Quantity of Information)	ผู้บริหารอาจจะต้องอ่านสารสนเทศที่สั้นกระชับ เช่น บทสรุปสำหรับผู้บริหาร เป็นต้น
4. กระบวนการและขั้นตอน (Processing of Information)	ลักษณะของสารสนเทศอาจจะเป็น แนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) หรือ วิธีการขั้นตอน (How to)
5. รูปแบบของสารสนเทศ (Packaging of Information)	ขึ้นอยู่กับความต้องการโดยนักสารสนเทศต้องมีความสามารถในการปรับแต่งสารสนเทศตามความต้องการของผู้ใช้ โดยเฉพาะในรูปของมัลติมีเดีย
6. ความเร็วในการได้รับสารสนเทศ (Speed of Supply Information)	ขึ้นอยู่กับระดับในการตัดสินใจ ซึ่งปัจจุบันความเร็วถือเป็นปัจจัยสำคัญของยุคสารสนเทศและความรู้
7. ช่วงของข้อมูลสู่สารสนเทศ (Data Range of Information)	การเปลี่ยนจากข้อมูล สู่สารสนเทศ และความรู้
8. ความเฉพาะของสารสนเทศ (Specificity of Information)	สะท้อนความลึกซึ้งของสารสนเทศซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะความต้องการของผู้ใช้ เช่น ใช้ในการตัดสินใจในการลงทุนธุรกิจ ใช้ในการท่องเที่ยว เป็นต้น
9. คุณภาพของสารสนเทศ (Quality of Information)	พิจารณาจากสารสนเทศที่ได้รับตรงหรือสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้ใช้ มีครบถ้วน ทันสมัย ต่อเนื่อง

ความต้องการสารสนเทศ	คำอธิบาย
10. ระดับของสารสนเทศ (Level of Information)	ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ ระดับการศึกษาและความสำคัญในการตัดสินใจ

2.4. การแสวงหาสารสนเทศ

2.4.1. ความหมายของการแสวงหาสารสนเทศ

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2546) กล่าวว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ เป็นการกระทำที่บุคคลแสดงออกมาเมื่อตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศของตน ซึ่งพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศนี้ ประกอบไปด้วยการเก็บรวบรวมสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การใช้และการประเมินผลสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2537) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อหาข้อมูลข่าวสารที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่ตนเองได้ตระหนักและเล็งเห็นว่าสำคัญ ความต้องการที่เล็งเห็นนี้จะแสดงออกมาและนำไปสู่การกระทำที่ทำให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศมาครอบครอง นอกจากนี้ สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545) ยังกล่าวว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศมีสัมพันธ์โดยตรงกับความต้องการสารสนเทศ (information need) และผู้ใช้พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเริ่มต้นจากการที่ผู้ใช้รู้สึกว่าคุณมีความต้องการสารสนเทศ โดยอาจต้องศึกษา วิเคราะห์ วางแผนหรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่พบว่าตนเองมีสารสนเทศไม่เพียงพอจึงต้องแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งนี้การแสวงหาสารสนเทศ ยังเป็นกระบวนการพฤติกรรมที่บุคคลผู้ซึ่งถูกกระตุ้นโดยความต้องการสารสนเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ตอบสนองต่อเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย (จุฑารัตน์ ช่างทอง, 2554)

Marchionini (1995) ให้ความหมายว่า การแสวงหาสารสนเทศ เป็นกระบวนการที่บุคคลแสวงหาสารสนเทศอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะทางความรู้ของตน (Change State of Knowledge) ซึ่งสอดคล้องกับ Wilson (2000) ที่ได้ให้ความหมายว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง การแสวงหาสารสนเทศอย่างมีวัตถุประสงค์ โดยเป็นผลมาจากความต้องการใดความต้องการหนึ่ง ทั้งนี้ ในระหว่างแสวงหาสารสนเทศ บุคคลผู้นั้นจึงต้องปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นระบบสารสนเทศโดยมนุษย์ เช่น ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ หรือระบบสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น World Wide Web เป็นต้น โดย Pickard (2007) กล่าวเพิ่มเติมว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เหมาะสม สามารถพิจารณาสารสนเทศที่ได้รับอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วิธีการค้นหาด้วยมือและการค้นหาแบบออนไลน์ และการแยกแยะสารสนเทศที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ตามความต้องการ และ Chen & Hernon (1982) ยังกล่าวถึงความหมายว่าของการแสวงหาสารสนเทศ เพิ่มเติมว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อหาข้อมูลข่าวสารที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการนี้จะแสดงออกและนำไปสู่พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ กระบวนการแสวงหาสารสนเทศจะเริ่มขึ้นเมื่อบุคคลพบว่า ตนต้องการสารสนเทศเพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งและยุติลงเมื่อบุคคลนั้นไม่มีความต้องการสารสนเทศดังกล่าวอีกต่อไป

จากการสังเคราะห์ความหมายของการแสวงหาสารสนเทศ ในช่วงต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ เป็นพฤติกรรมของการหาข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย การเก็บรวบรวมสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การใช้สารสนเทศ และการประเมินผลสารสนเทศ ในกระบวนการแสวงหาสารสนเทศผู้ใช้งานจะมีปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นสารสนเทศโดยมนุษย์ เช่น บุคคล ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ หรืออาจเป็นระบบสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2.4.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศ

2.4.2.1. ผู้แสวงหาสารสนเทศ เป็นผู้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งหลายในการแสวงหาสารสนเทศ กล่าวคือ เป็นผู้ระบุความต้องการหรือปัญหาสารสนเทศ กำหนดภาระงานที่จะต้องค้นหา ควบคุมปฏิสัมพันธ์กับระบบค้นหาตรวจสอบ และดึงเอาเฉพาะสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ และกำหนดการสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ

2.4.2.2. ภาระงานในการแสวงหาสารสนเทศ เป็นการระบุความต้องการหรือปัญหาสารสนเทศที่จะให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ ในการระบุปัญหา ผู้แสวงหาจะระบุแนวคิดหรือความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดที่เป็นตัวแทนปัญหา และหาคำ (Term) มาแทนแนวคิด แนวคิดและคำที่เป็นตัวแทนเนื้อหาสารสนเทศจะมีความหลากหลาย จึงเป็นเหตุให้ภาระงานมีระดับความซับซ้อนต่างกัน นอกจากนี้ ภาระงานยังขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือคำตอบที่คาดหวังไว้ เป้าหมายจากแง่มุมของระบบ คือ การค้นหาเอกสาร ในขณะที่เป้าหมายจากแง่มุมของผู้แสวงหา คือ ความเฉพาะเจาะจง ความเที่ยงตรง ของผลการค้นหา ปริมาณภาระงาน และเวลาที่ใช้ในค้นหาคำตอบ เป้าหมายเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายโดยตรง เช่น การใช้ระบบ และค่าใช้จ่ายโดยอ้อม การสูญเสียเวลา การใช้สติปัญญา และอารมณ์เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ

2.4.2.3. ระบบค้นหา ประกอบด้วย ฐานข้อมูลของความรู้พร้อมทั้งเครื่องมือ กฎเกณฑ์และกลไกต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล โดยระบบจะเป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้กับฐานข้อมูล ระบบค้นหาสนับสนุนการแสวงหาสารสนเทศด้วยการจัดโครงสร้างความรู้และกำหนดช่องทางการเข้าถึง วิธีการจัดระบบ ดังนั้น ความรู้จึงมีผลต่อวิธีที่ผู้ใช้จะสามารถเข้าถึงความรู้และการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้

2.4.2.4. โดเมน คือ กลุ่มวิทยาการหรือองค์ความรู้ในสาขาวิชาใด ๆ มีลักษณะที่หลากหลาย เช่น โดเมนส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ประเภทข้อความบางโดเมนเป็นองค์ความรู้ประเภทกราฟิก เช่น สาขาศิลปะ หรือเสียง เช่น สาขาคณิต หรือความเคลื่อนไหว เช่น สาขาสีศาสตร์ หรือเป็นสารสนเทศหลายรูปแบบ เช่น สาขาภาพยนตร์ เป็นต้น จำนวนสารสนเทศระดับของการจัดระบบความรู้ของโดเมนแตกต่างกันไป โดเมนต่าง ๆ จะใช้ระบบค้นหาและกลยุทธ์ในการค้นหาแตกต่างกัน ลักษณะที่หลากหลายของโดเมน เช่น ความซับซ้อน จำนวนและความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ย่อย ความเฉพาะเจาะจง ความคล้ายคลึง สภาพวิวัฒนาการ และอัตราการขยายตัวหรือเปลี่ยนแปลงของโดเมน เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นตัวกำหนดประเภท

และจำนวนสารสนเทศและระดับการจัดระบบความรู้ในโดเมนหนึ่ง ๆ แล้ว ยังมีผลต่อการจัดระบบการค้นหา และการแสวงหาสารสนเทศด้วย

2.4.2.5. บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมเฉพาะสถานการณ์ของการแสวงหาสารสนเทศ ซึ่งอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ จิตวิทยา และสังคม

1. บริบททางกายภาพ ได้แก่ ความสะดวกสบายในการเข้าใช้ระบบ ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือรบกวนสมาธิ แสงสว่าง ไฟฟ้า ระยะใกล้ไกลของแหล่งสารสนเทศ เช่น ความแตกต่างระหว่างการแสวงหาสารสนเทศระหว่างห้องทำงานส่วนตัวกับที่สาธารณะซึ่งมีคนใช้จำนวนมาก

2. บริบททางเศรษฐกิจ เช่น เวลาและค่าใช้จ่ายเป็นตัวกำหนดการเริ่มต้นการปฏิบัติ และการสิ้นสุดของงานที่ก่อให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ

3. บริบททางจิตวิทยา ได้แก่ สภาพความทรงจำระยะสั้น ความมั่นใจในตัวเองของผู้แสวงหา

4. บริบททางสังคม ได้แก่ บทบาทและสถานะของบุคคลในองค์กร โครงสร้าง ระเบียบ ขั้นตอนการปฏิบัติงานภายในองค์กร ความร่วมมือของสมาชิกในองค์กร บริบทเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อ การแสวงหาสารสนเทศทั้งสิ้น

2.4.2.6. ผลการค้นหา เป็นผลลัพธ์ที่ผู้แสวงหาได้รับจากการใช้ระบบสารสนเทศ ซึ่งอาจจะเป็นคำ วลี ภาพ ตัวแทนเอกสาร ผลการค้นหาส่วนใหญ่จะให้ผู้ค้นหาที่นำไปสู่การค้นหาต่อไปอีก จึงกล่าวได้ว่า ผลการค้นหาที่มีผลต่อการปรับแก้ภาระงานและวิธีดำเนินการแสวงหาสารสนเทศ ในขณะเดียวกันผล การค้นหาให้สารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงสภาพความรู้ของผู้ค้นหาด้วย ผลการค้นหาจึงนำไปใช้ประเมิน ประสิทธิภาพในการค้นหาหรือประสิทธิภาพของระบบด้วยเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดผลการค้นหา ได้แก่ ความเข้าใจ เรื่อง และการใช้ ประโยชน์ทั้งในระหว่างและหลังการค้นหา นอกจากนี้ ผลการค้นหา ยังสะท้อนให้ผู้ค้นหาเห็น กระบวนการค้นหาของตนเองว่า การที่จะได้ผลลัพธ์แบบนี้ มีวิธีค้นหาอย่างไร ประสิทธิภาพจะกลายเป็นความรู้ ที่ผู้ใช้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสารสนเทศในอนาคต (Marchionini อ้างถึงใน อารีย์ ชื่น วัฒนา, 2553)

2.4.3. แหล่งสารสนเทศ

2.4.3.1. แหล่งสารสนเทศห้องสมุด ห้องสมุด หมายถึง ห้องหรืออาคารที่มีระบบ การจัดเก็บ รวบรวม และรักษาหนังสือประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมทั้งต้นฉบับที่เป็นลายมือเขียน และ ไมโครฟิล์ม เป็นต้น เป็นสถานที่ที่ใช้ค้นคว้าหาความรู้ ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ หลากหลายประเภทอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการคัดเลือก จัดหา จัดหมวดหมู่ จัดเก็บ และนำมา ให้บริการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ห้องสมุดสามารถจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. **ห้องสมุดเฉพาะ (Special Libraries)** คือ แหล่งรวบรวมสารสนเทศ เฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ให้บริการแก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม มีการจัดบริการสารสนเทศแบบพิเศษเพื่อตอบสนอง ต่อความต้องการของผู้ใช้ เช่น ห้องสมุดธนาคารแห่งประเทศไทย ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และห้องสมุดการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

2. ห้องสมุดประชาชน (Public Libraries) คือ ห้องสมุดที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาล ได้รับงบประมาณมาจากภาษีของประชาชน เป็นแหล่งสารสนเทศที่จัดให้บริการแก่ประชาชน เช่น ห้องสมุดประจำจังหวัด และห้องสมุดสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

3. ห้องสมุดโรงเรียน (School Libraries) คือ แหล่งวิทยาการที่จัดขึ้นในโรงเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน หาคำความรู้ด้วยตนเองของครูและนักเรียน

4. ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (College and University Libraries) เป็นหัวใจของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพของห้องสมุดเปรียบเสมือนเครื่องมือในการเรียน การสอน และการวิจัยของนิสิต อาจารย์ และนักวิจัย เป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นพื้นฐานต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

5. ห้องสมุดแห่งชาติ (National Libraries) คือ แหล่งรวบรวมสารสนเทศที่สำคัญของชาติ ให้บริการแก่ผู้ใช้ทั่วไป ไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา เช่น เอกสารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปจารึก พงศาวดาร และเอกสารจดหมายเหตุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังทำหน้าที่กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) และเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) ให้แก่สิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในประเทศ และทำหน้าที่แลกเปลี่ยนและยืมเอกสารแห่งชาติและสากล

แหล่งสถาบันสารสนเทศ นอกจากคำว่า ห้องสมุด แล้ว ยังมีคำเรียกอื่น ๆ เช่น ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์เอกสาร ศูนย์วิเคราะห์สารสนเทศ และศูนย์ข้อมูล เป็นต้น (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548: 7-8)

2.4.3.2. แหล่งสารสนเทศบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศและความรู้ที่ถูกจัดเก็บในตัวบุคคล เช่น ประสบการณ์ และการแสดงความคิดเห็น โดยแสดงออกมาในลักษณะการพูดคุย การขอคำปรึกษา และการแนะนำ แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย และนักวิชาการ เป็นต้น

2.4.3.2. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีบทบาทที่สำคัญในการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้คนในสังคมจำนวนมากได้รับรู้ แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

2.4.3.3. แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งสารสนเทศที่สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างกว้างขวาง ผู้ใช้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย โดยสามารถสืบค้นสารสนเทศจากทุกแหล่งสารสนเทศทั่วโลกโดยผ่านเครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต

จากการสังเคราะห์แหล่งสารสนเทศ ผู้วิจัยพบว่า แหล่งสารสนเทศที่จะใช้ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

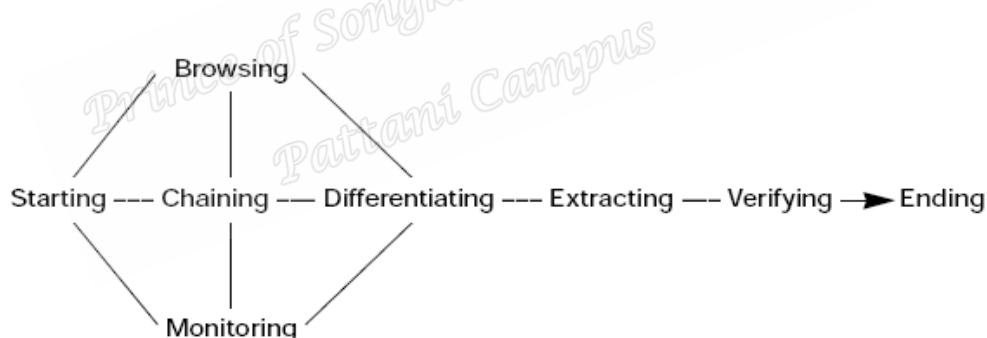
1. แหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ คนในครอบครัว ผู้นำชุมชน เพื่อนร่วมงาน นักการเมือง หัวหน้าแผนกเมือง ครู/อาจารย์ และผู้นำทางศาสนา

- การเมือง
2. แหล่งองค์กรทางการเมือง ได้แก่ พรรคการเมือง นักการเมือง และโฆษกพรรคการเมือง
 3. แหล่งสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียงวารสาร/นิตยสาร
 4. แหล่งอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ และเว็บไซต์ทางการเมือง
 5. แหล่งสารสนเทศสถาบัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.4.4. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

2.4.4.1. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Ellis (1989)

Ellis (1989) ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศโดยใช้วิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก และนำเสนอเป็นโมเดลที่แสดงรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบระบบการค้นคืนสารสนเทศ ผลการศึกษาได้เป็นโมเดลกิจกรรมการแสวงหาสารสนเทศ 6 ประการ คือ 1) การเริ่มต้น 2) การเชื่อมโยงร้อยเรียง 3) การสำรวจเลือกดู 4) การแยกแยะ 5) การตรวจตรา และ 6) การดึงสารสนเทศออกมา ต่อมาได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัยทางฟิสิกส์และเคมี 7) การตรวจสอบ และ 8) การจบ

ภาพที่ 2.9 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Ellis (1989)

โดยกิจกรรมการแสวงหาสารสนเทศทั้ง 8 ประการ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การเริ่มต้น (Starting) หมายถึง การเริ่มต้นของผู้แสวงหาสารสนเทศ กิจกรรมการเริ่มต้นได้แก่ การระบุถึงแหล่งสารสนเทศที่สนใจจะนำมาเป็นจุดเริ่มต้นการค้นหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งอาจจะเป็นแหล่งที่คุ้นเคยหรือเคยใช้มาก่อน หรืออาจเป็นแหล่งที่ไม่คุ้นเคยแต่ผู้ใช้เชื่อว่าน่าจะมีสารสนเทศที่ต้องการ
2. การเชื่อมโยง (Chaining) เป็นการติดตามค้นหาสารสนเทศจากการอ้างอิงระหว่างเอกสารไปสู่สารสนเทศรายการอื่นๆ แบ่งออกเป็น การเชื่อมโยงข้างหน้า (Forward chaining) คือเชื่อมโยงว่ามีเอกสารใดบ้างที่อ้างอิงบรรณานุกรมรายการนี้ และการเชื่อมโยงย้อนหลัง (Backward chaining) คือการเชื่อมโยงเพื่อกลับไปยังเอกสารต้นฉบับ

3. การสำรวจเลือกดู (Browsing) เป็นการค้นหาสารสนเทศในกรอบที่สนใจแบบกึ่งเจาะจง (Semi direct search) โดยมีเรื่องที่ต้องการหรือสนใจอยู่อย่างกว้างๆ ผู้แสวงหาสารสนเทศแต่ละคนอาจจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป เช่น อาจสำรวจเลือกดูรายการสารสนเทศที่ต้องการจากตารางสารบัญ รายการหัวเรื่อง บัญชีชื่อเรื่อง หรือบทคัดย่อ เป็นต้น

4. การแยกแยะ (Differentiating) เป็นการจำแนกสารสนเทศโดยใช้ความแตกต่างเป็นเกณฑ์ในการกรอง (Filtering) คุณลักษณะและคุณภาพของสารสนเทศที่ค้นคืนได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

5. การตรวจตรา (Monitoring) ติดตามพัฒนาการในสาขาใดสาขาหนึ่งจากแหล่งสารสนเทศใดๆ เป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจเป็นการติดต่อกับบุคคล (Personal contact) การติดตามจากสิ่งพิมพ์ หรือการเผยแพร่ผลงานในสาขาวิชาชีพที่สนใจ

6. การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting) ดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อดึงสารสนเทศที่สนใจออกมาจากแหล่งเฉพาะ (Particular source) เป็นการคัดลอกเอาแต่เฉพาะสารสนเทศในส่วนที่ต้องการจากเอกสารฉบับเต็มหรือฉบับย่อ รายการบรรณานุกรม ดัชนี หรือฐานข้อมูล

7. การตรวจสอบ (Verifying) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของสารสนเทศ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น ความผิดพลาดจากการพิมพ์ (Typographic error) เป็นต้น

8. การจบ (Ending) เป็นการสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ ผู้แสวงหาสารสนเทศจะอยู่ในช่วงของกิจกรรมการเตรียมจัดทำต้นฉบับที่จะนำไปเผยแพร่ กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การทำสรุป (Final summary) และการบันทึก (Organization note)

2.4.4.2. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Kuhlthau (2004)

Kuhlthau (2004) พัฒนาโมเดลชื่อ The Information Search Process (ISP) โดยมีกรอบแนวคิดจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist) ที่มีพื้นฐานจากแนวคิดของ Dewey, Kelly และ Bruner และทำการวิจัยอย่างต่อเนื่องรวมทั้งสิ้น 5 เรื่อง เริ่มจากงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้ผลเป็นโมเดลพฤติกรรมในปี 1983 จากนั้นปี 1989 ดำเนินการต่อเนื่องด้วยวิธีเชิงปริมาณและเก็บข้อมูลต่อเนื่องในระยะยาว (longitudinal methods) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือและพัฒนาโมเดลด้วยการใช้วิธีการศึกษาจนถึงปี 2001 โมเดล ISP นำเสนอพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศในลักษณะเส้นตรง (linear) จากมุมมองของผู้ใช้โดยมีรายละเอียด 6 ขั้นตอน ดังนี้

Model of the Information Search Process

	Initiation	Selection	Exploration	Formulation	Collection	Presentation
Feelings (affective)	Uncertainty	Optimism	Confusion frustration doubt	Clarity	Sense of direction/ confidence	Satisfaction or disappointment
Thoughts (cognitive)	Vague			Focused	Increased	interest
Actions (physical)	Seeking	relevant Exploring	information	Seeking	pertinent Documenting	information

ภาพที่ 2.10 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Kuhlthau (2004)

จากภาพที่ 2.10 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Kuhlthau (2004) ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การริเริ่ม (Initiation) เมื่อบุคคลเริ่มตระหนักถึงการขาดความรู้หรือความเข้าใจ ย่อมจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจ ภาระงานในขั้นนี้คือตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศ ใช้ความคิดพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจและโยงปัญหาเข้ากับประสบการณ์และความรู้ที่ตนมีอยู่ ส่วนด้านการกระทำที่แสดงออกมักเป็นการอภิปรายเรื่องหรือแนวทางในการค้นหา

2. การเลือก (Selection) เมื่อสามารถระบุเรื่องกว้างๆ หรือ ปัญหา ได้แล้ว ความรู้สึกไม่แน่ใจจะเริ่มต้นเปลี่ยนเป็นความรู้สึกที่ดีขึ้นและพร้อมที่จะเริ่มสืบค้น ความคิดจดจ่ออยู่กับเรื่องการเปรียบเทียบเรื่องต่างๆ กับความสนใจส่วนตัว ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย สารสนเทศและเวลาที่มีอยู่ การคาดเดาผลที่จะได้รับจากทางเลือกแต่ละทางและทางเลือกที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด การกระทำในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ปรึกษากับผู้อื่นหรือดำเนินการค้นหาขั้นต้น หรือสำรวจทางเลือกอื่นดูอย่างคร่าวๆ ถ้ามีเหตุที่ทำให้การเลือกล่าช้าไป ความรู้สึกกระวนกระวายจะเพิ่มขึ้นจนกว่าจะเลือกเรื่องได้

3. การสำรวจ (Exploration) ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขั้นนี้ คือ ความสับสน ความไม่แน่ใจ ความสงสัยรุนแรงขึ้น ภาระงานที่เกี่ยวข้อง คือ การตรวจสอบสารสนเทศในเรื่องนั้นอย่างกว้างๆ เพื่อเพิ่มความเข้าใจ ความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการค้นหาเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้น การปฏิบัติ ได้แก่ แสวงหาสารสนเทศในเรื่องกว้างๆ นำมาอ่านและเชื่อมโยงสารสนเทศใหม่กับสิ่งที่ตนรู้แล้ว กลยุทธ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนนี้ คือ การทำรายการข้อเท็จจริงที่ตรงกับเรื่องหรือแนวคิดที่ต้องการค้นหา ในขณะที่กลยุทธ์ เช่น การจดบันทึก รายละเอียดต่างๆ อาจทำให้กระบวนการค้นหาสารสนเทศต้องยุติลงก่อนเวลาอันควร เพราะสารสนเทศที่ค้นหาได้ในช่วงนี้มักจะไม่สอดคล้องกับความรู้หรือประสบการณ์ที่มีอยู่ นอกจากนี้สารสนเทศที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ก็มักไม่สอดคล้องกัน ผู้ใช้อาจจะเกิดความรู้สึกท้อแท้ท้อถวนและหงุดหงิดกับระบบ บางคนอาจต้องล้มเลิกการค้นหา

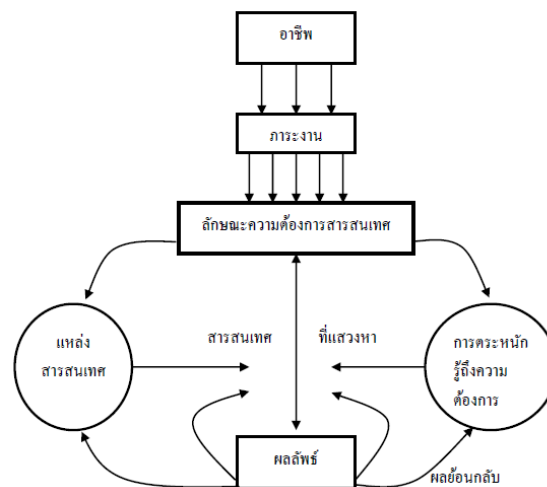
4. การสร้างกรอบแนวคิดของเรื่องที่ต้องการ (Formulation) เป็นจุดหักเหของ ISP เพราะเมื่อความรู้สึกไม่แน่ใจลดลง ความมั่นใจจะเข้ามาแทนที่ งานในขั้นตอนนี้คือการสร้างกรอบแนวคิดของเรื่องจากสารสนเทศที่หาได้ ความคิดจะเกี่ยวข้องกับการระบุและเลือกแนวคิดจากสารสนเทศซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างกรอบแนวคิดได้ ความรู้สึกในขั้นตอนนี้มีความมั่นใจและความชัดเจนเพิ่มระดับขึ้น

5. การรวบรวม (Collection) เป็นขั้นตอนซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กับระบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ งานในขั้นตอนนี้คือ การรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ความคิดจะเกี่ยวข้องกับการระบุ ขยาย สนับสนุนหัวข้อเรื่อง การปฏิบัติ ได้แก่ การเลือกสารสนเทศที่เข้าเรื่อง การจัดบันทึกรายละเอียด ผู้ใช้จะมีทิศทางที่ชัดเจนขึ้นสามารถระบุความต้องการสารสนเทศกับตัวกลางที่ทำหน้าที่ช่วยค้น หรือกับระบบในกรณีที่ค้นหาเอง ความรู้สึกมั่นใจและความสนใจในสิ่งที่ทำจะเพิ่มขึ้น

6. การนำเสนอ (Presentation) เมื่อถึงขั้นนี้ผู้ใช้จะรู้สึกโล่งใจและพอใจ ถ้าการค้นหาดำเนินไปด้วยดี งานคือต้องค้นหาให้เสร็จและเตรียมนำเสนอ หรือนำผลที่ได้ไปใช้ ความคิดจะอยู่ที่การยุติการค้นหาและการสังเคราะห์เรื่องหรือปัญหา การกระทำได้แก่สรุปการค้นหาซึ่งจะพบว่าสารสนเทศที่เข้าเรื่องลดจำนวนลง เนื้อหาสารสนเทศซ้ำซ้อนมากขึ้น กลยุทธ์ที่ใช้ได้แก่ การจัดระบบ เช่น เตรียมโครงร่าง เตรียมนำเสนอหรือนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้

2.4.4.3. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Leckie (1996)

เป็นตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของบุคคลในอาชีพ โดยมีหลักว่าบุคคลมีความต้องการสารสนเทศตามอาชีพและภาระงานของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ได้แก่ คุณลักษณะของความต้องการสารสนเทศ การคัดเลือกแหล่งสารสนเทศที่ต้องการและการตระหนักรู้ในความต้องการสารสนเทศ จากนั้นก็จะดำเนินการสืบค้นสารสนเทศที่ตนเองต้องการ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการประกอบอาชีพของตน และเมื่อได้ข้อมูลเป็นที่น่าพอใจหรือตรงตามความต้องการของตนแล้วก็จะหยุดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศนั้น แต่หากผลลัพธ์ที่ได้นั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจหรือไม่ตรงตามความต้องการบุคคลนั้นก็จะเริ่มพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศใหม่อีกครั้ง

ภาพที่ 2.11 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Leckie (1996)

จากภาพที่ 2.11 ขั้นตอนรูปแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของ Leckie (1996) ประกอบด้วย (1) อาชีพ (2) ภาระงาน (3) คุณลักษณะของความต้องการสารสนเทศ (4) การตระหนักรู้ในความต้องการสารสนเทศ (5) การคัดเลือกแหล่งสารสนเทศที่ต้องการและ (6) ผลลัพธ์ ตัวแบบของ Leckie แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศเหมือนกับว่าสารสนเทศ คือ สิ่งที่ต้องแสวงหา และผลที่ได้จากการแสวงหาสารสนเทศคือ ผลลัพธ์ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ของตัวแบบ ตลอดจนเป็นผลย้อนกลับไปยังแหล่งของข้อมูล การตระหนักรู้ และการแสวงหาสารสนเทศ

ตารางที่ 2.3 สังเคราะห์การจัดกลุ่มขั้นตอนการแสวงหาสารสนเทศ (คมกริช รุมตอน, 2562)

กระบวนการแสวงหาสารสนเทศ	ขั้นตอนพฤติกรรมกรรมการแสวงหา สารสนเทศ	Ellis (1989)	Kuhlthau (2004)
การวิเคราะห์และระบุความต้องการสารสนเทศ	Starting / Initiation	✓	✓
	Selection		✓
การกำหนดแหล่งสารสนเทศ	Browsing	✓	
	Chaining	✓	
	Exploration		✓
	Differentiating / Formulation	✓	✓
การค้นหาสารสนเทศ	Monitoring	✓	
	Extracting / Collection	✓	✓
การประเมินสารสนเทศ	Verifying	✓	
การสิ้นสุด	Ending / Presentation	✓	✓

จากตารางที่ 2.3 การสังเคราะห์การจัดกลุ่มขั้นตอนการแสวงหาสารสนเทศของ Ellis (1989) และ Kuhlthau (2004) ผู้วิจัยสามารถสรุปและอธิบายได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์และระบุความต้องการสารสนเทศ เมื่อเกิดปัญหาผู้ใช้จะวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่มี และระบุความต้องการสารสนเทศเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และนำไปสู่ขั้นตอนการกำหนดแหล่งสารสนเทศต่อไป

2. การกำหนดแหล่งสารสนเทศ เมื่อผู้ใช้วิเคราะห์ปัญหาความต้องการสารสนเทศแล้ว ผู้ใช้จะกำหนดแหล่งสารสนเทศเพื่อใช้ในการค้นหาสารสนเทศ จากแหล่งสารสนเทศประเภทต่าง ๆ

3. การค้นหาสารสนเทศ เป็นขั้นในการแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศที่ถูกบันทึกหรือเผยแพร่ในแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ซึ่งการค้นหาสารสนเทศจะมีกลยุทธ์ในการค้นหาที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1. แหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำ นักวิชาการ หรือคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นต้น

3.2. แหล่งสารสนเทศสถาบันบริการสารสนเทศ เช่น ห้องสมุด หรือศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น

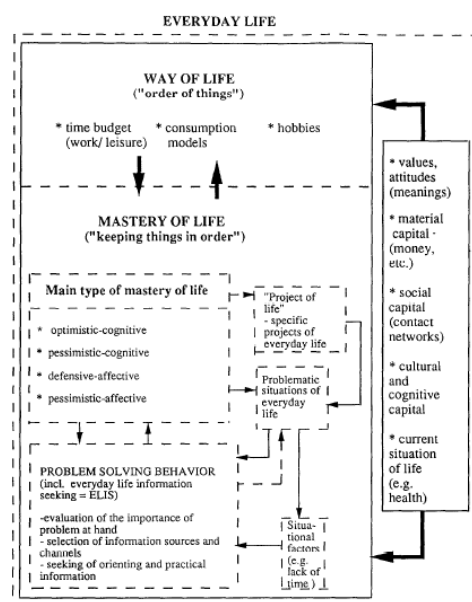
3.3. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน ได้แก่ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และคอลัมภ์ข่าวในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3.4. แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การสืบค้นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้ต้องใช้กลยุทธ์ในการคิดหัวข้อหรือคำค้นในการค้นหาสารสนเทศที่อยู่บนเว็บไซต์ และรวมไปถึงการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการรับข้อมูลสารสนเทศ

4. การประเมินสารสนเทศ เป็นการตรวจสอบว่าสารสนเทศที่ได้รับมีความถูกต้อง เพียงพอ ครบถ้วนและตรงกับความต้องการหรือไม่ ถ้าประเมินแล้วว่าสารสนเทศที่ได้รับไม่ตรงกับความต้องการ ผู้ใช้จะต้องค้นหาสารสนเทศใหม่อีกครั้งเพื่อให้ได้รับสารสนเทศที่ต้องการ

5. การสิ้นสุด เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการแสวงหาสารสนเทศ ขั้นตอนนี้มีความสัมพันธ์กับการใช้สารสนเทศ โดยเมื่อได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการแล้วจะมีการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือใช้ในการตัดสินใจในการทำงาน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อประชาชนได้รับสารสนเทศทางการเมืองที่ตรงกับความต้องการแล้วจะใช้สารสนเทศทางการเมืองเพื่อการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

2.4.4.4. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ Every Life Information Seeking ของ Savolainen (1995) เป็นตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศโดยอาศัยพื้นฐานจากบทบาทของสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความชอบส่วนตัวและการเลือกแหล่งสารสนเทศ Savolainen (1995) ได้นิยามแนวคิด “วิถีชีวิต” (Way of Life) คือ การจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ (Order of things) โดยมีพื้นฐานมาจากการใช้ชีวิตประจำวันในตัวบุคคล จนเกิดเป็น “เหตุการณ์” (Things) ซึ่งจะได้ทราบว่าเป็นเหตุการณ์ใดเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิด “การเรียนรู้ของชีวิต” (Mastery of life)

ภาพที่ 2.12 Every Life Information Seeking (Savolainen, 1995)

Savolainen (1995) ได้อธิบายประเภทของการเรียนรู้ของชีวิต (Mastery of life) ไว้ 4 ประเด็นหลัก (คมกริช รุมดอน, 2562) ดังนี้

1. การเรียนรู้ของชีวิตในแง่ดี (Optimistic cognitive mastery of life) เป็นกลุ่มที่มีลักษณะที่มองปัญหาในเชิงบวก มองว่าการแก้ปัญหาเป็นการเรียนรู้ แสวงหาสารสนเทศที่หลากหลายในการแก้ปัญหา

2. การเรียนรู้ของชีวิตในแง่ร้าย (Pessimistic cognitive mastery of life) มีความพยายามในการแก้ปัญหาน้อย ใช้วิธีแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสม บุคคลในกลุ่มนี้จะมีการแก้ปัญหาที่คล้ายคลึงกัน และใช้ประโยชน์จากการแสวงหาสารสนเทศในการแก้ไขปัญหาได้

3. การเรียนรู้ของชีวิตในแง่การป้องกัน (Defensive-affective cognitive mastery of life) มีพื้นฐานมาจากมองการแก้ปัญหาในแง่ดี การแสวงหาสารสนเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา บุคคลจะหลีกเลี่ยงการเกิดความผิดพลาดหรือการล้มเหลว มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาสารสนเทศ

4. การเรียนรู้ของชีวิตในการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimistic-affective cognitive mastery of life) บุคคลแสดงออกให้เห็นถึงความสิ้นหวังกับการเรียนรู้ การขาดความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตประจำวัน บทบาทในการแสวงหาสารสนเทศเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น และไม่ได้มองการณ์ไกลในการแก้ปัญหา

ในการเรียนรู้ของชีวิต (Mastery of life) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการแก้ปัญหา (Problem Solving Behavior) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (คมกริช รุมดอน, 2562) ได้แก่

1. การแสวงหาสารสนเทศเชิงรับ (Passive) เป็นการรับสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เมื่อผู้ใช้ได้รับสารสนเทศแต่ไม่ได้เกิดความสนใจต่อสารสนเทศที่ได้รับ หรือใช้สารสนเทศที่ได้รับเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หรือใช้สารสนเทศเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว

2. การแสวงหาสารสนเทศเชิงรุก (Active) เป็นการรับสารสนเทศแล้วรู้สึกสนใจหรือกระตือรือร้นต่อสารสนเทศที่ได้รับ ผู้ใช้จึงเกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking) เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาใช้ในการแก้ปัญหา หรือใช้สารสนเทศเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

2.4.4.5. แนวคิด Small World กับการแสวงหาสารสนเทศของ Chatman (1999) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศของคนสังคมชายขอบหรือสังคมระดับล่าง Chatman (1991) มองว่า Small world หมายถึงสังคมขนาดเล็กที่เป็นท้องถิ่น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นกิจวัตรประจำวันและสามารถคาดการณ์ได้ แนวคิด Small world จะมีจุดเน้นคือวิธีการแสวงหาสารสนเทศ การใช้สารสนเทศ และการสื่อสารสารสนเทศในกลุ่มคน

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศของสมาชิกในสังคมโลกใบเล็ก (Small World) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศของสมาชิกในสังคมโลกใบเล็ก (Small World) ได้แก่

1. บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) เป็นการกำหนดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความถูกต้อง หรือสิ่งที่เป็นข้อห้าม สมาชิกในสังคมจึงมีอิทธิพลต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงตัวตนภายในโลกใบเล็กรวมถึงการไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลที่จะก้าวข้ามขอบเขตในสังคมโลกใบเล็ก และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจากสังคมโลกที่แตกต่างกัน

2. โลกทัศน์ (Worldview) เป็นการรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นว่าสิ่งใดมีความสำคัญหรือไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งกำหนดค่านิยมและความเชื่อซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดของสมาชิกในสังคม และสมาชิกพร้อมที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. ประเภททางสังคม (Social Type) เป็นการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ของสมาชิกและกลุ่มสมาชิกในสังคม ในการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศที่ได้รับ โดยสมาชิกในสังคมจะยอมรับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลที่อยู่ภายใน (Insider) สังคมเดียวกัน และจะไม่ยอมรับข้อมูลจากบุคคลภายนอก (Outsider) เช่น บรรณารักษ์ให้บริการสารสนเทศแก่คนในชุมชน แต่คนในชุมชนมองว่าสารสนเทศที่ได้รับไม่น่าเชื่อถือ เพราะพวกเขาได้รับสารสนเทศจากบรรณารักษ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำให้ข้อมูลสามารถเข้าถึงชุมชนได้เนื่องจากชุมชนไม่ไว้วางใจบรรณารักษ์ (คมกริช รุมดอน, 2562)

4. เทคโนโลยีและสื่อ (Technology and Media) ประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและชนบท ซึ่งจะครอบคลุมในกลุ่มเด็กพิการ เด็กยากจน เด็กในพื้นที่ชนบทห่างไกล รวมทั้งเด็กด้อยโอกาส เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (ศิริภรณ์ ศรีสวัสดิ์, 2553) รวมถึงสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

5. เศรษฐกิจ (Economy) เป็นปัจจัยหลักในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ต การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันยังจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงเกินกว่าที่ประชาชนระดับล่างจะสามารถเข้าถึงได้ (คมกริช รุมดอน, 2562)

2.5. การใช้สารสนเทศ

2.5.1. ความหมายของการใช้สารสนเทศ

เดชา นันทพิชัย (2547) กล่าวว่า การใช้สารสนเทศ คือ การกระทำทั้งทางด้านร่างกาย และสติปัญญาเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ค้นพบของบุคคลใดๆ มักจะเชื่อมโยงกับความรู้ที่บุคคลนั้นมีอยู่ หรือได้รับมาก่อนแล้วสามารถสังเกตได้จากการให้ความสำคัญของสิ่งที่ค้นพบหรือได้รับมาหลังจากมีการเปรียบเทียบบางอย่าง ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงมีการใช้ข้อมูลเดียวกันไม่เหมือนกันหรือใช้ด้วยวิธีการต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาวดี สืบสนธิ์ (2546) ที่กล่าวว่า การใช้สารสนเทศ เป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายของพฤติกรรมสารสนเทศ จากการรวบรวมสารสนเทศ ค้นหาสารสนเทศหรือแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ โดยคำตอบหรือเรื่องราวที่ได้จะนำไป

ตอบคำถามเพื่อลดความสงสัย ความอยากรู้ ใช้ในการแก้ปัญหาและเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการดำเนินงาน การใช้สารสนเทศจึงผลมาจากความต้องการสารสนเทศและการแสวงหาสารสนเทศ นอกจากนี้ สะอาด เข็มสิดา (2547) ยังกล่าวว่า การใช้สารสนเทศ หมายถึง กิจกรรมที่กระทำเพื่อให้ได้สารสนเทศมาใช้ ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ใช้แสวงหาสารสนเทศที่ต้องการและได้รับสารสนเทศนั้น การใช้สารสนเทศจะทำให้ผู้ใช้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจก็ได้ ในส่วนของ จุฑารัตน์ ช่างทอง (2554) ได้ให้ความหมายว่า การใช้สารสนเทศ หมายถึง พฤติกรรมการใช้สารสนเทศที่ได้มาจากการแสวงหา เพื่อตอบสนองความต้องการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้การใช้สารสนเทศ ยังถือเป็น พฤติกรรมการใช้ข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ และนำสารสนเทศที่ได้รับมาใช้ตอบคำถาม ขจัดความสงสัย ตอบสนองความอยากรู้ แก้ไขปัญหา หรือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ (Menzel, 1967) หรือการกระทำใด ๆ ของบุคคลกับสารสนเทศที่ได้จัดหาหรือรับมา (Choo,2000)

จากการสังเคราะห์ความหมายของการใช้สารสนเทศในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการใช้สารสนเทศ เป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายของพฤติกรรมสารสนเทศ สารสนเทศที่ได้มาจากการแสวงหาสารสนเทศจะสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งการใช้สารสนเทศจะทำให้ผู้ใช้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจก็ได้

2.5.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สารสนเทศ

2.5.2.1. ปัจจัยจากตัวผู้ใช้สารสนเทศ เช่น ระดับการศึกษา ระดับความรู้และระดับการศึกษา ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมการค้นหาและการใช้สารสนเทศ บุคคลมีการศึกษาที่สูงย่อมส่งผลต่อความต้องการสารสนเทศในระดับลึก อาชีพผู้ใช้สารสนเทศ ภาระหน้าที่ของผู้ใช้บริการที่แตกต่างกัน หรือความเฉพาะของลักษณะงาน ทำให้ผู้ใช้บริการต้องใช้สารสนเทศในสาขาเฉพาะของตน รวมถึงลักษณะแวดล้อมของหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งอาจมีส่วนในการกำหนดการใช้สารสนเทศของผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มได้ (คมกริช รุมดอน, 2562)

2.5.2.2. ปัจจัยที่มาจากแหล่งสารสนเทศ คือ ความสะดวกที่ผู้ใช้บริการได้รับการให้บริการ ซึ่งมาจากปัจจัยหลายประการ (คมกริช รุมดอน, 2562) ได้แก่

1. มีแหล่งสารสนเทศที่ช่วยในการศึกษา ค้นคว้า รวมทั้งฐานข้อมูลต่างๆของหน่วยงาน หรือสถานที่ใกล้เคียงที่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างรวดเร็ว
2. แหล่งสารสนเทศที่แตกต่าง เพราะสารสนเทศอาจมาจากทั้งภายในและภายนอกสถาบัน
3. ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาสารสนเทศที่ถูกต้องได้โดยง่าย และรวดเร็ว เช่น การมีคู่มือช่วยในการค้นคว้าสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชา และมีบริการค้นหาสารสนเทศประเภทต่าง ๆ เช่น การค้นหาสารสนเทศจากฐานข้อมูล เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศทางการเมือง ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สารสนเทศ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อผู้ใช้ค้นหาสารสนเทศทางการ

เนื่องจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ แล้วจะก่อให้เกิดการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันตามพื้นฐานของลักษณะส่วนบุคคล

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ชลลดา แสงมณี (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลาง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.3 รองลงมาคือ มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก คิดเป็นร้อยละ 26.3 และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.3 ชาวไทยมุสลิมที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการเลือกตั้งสูง แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเงื่อนไขหรือปัจจัยเป็นอนกนัย ปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัญญาชนมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเมือง เนื่องจากเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวที่ยังมีเงื่อนไขทางศาสนาและประชาคมเกษตรเป็นมูลการณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เขตที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่ม สถาบันที่จบการศึกษา การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน จิตสำนึกทางการเมือง และหน่วยงานที่สังกัดของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์เชิงเหตุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนอายุและความยึดมั่นผูกพันในศาสนาของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในส่วนของข้อเสนอแนะที่น่าสนใจบางประการเนื่องจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ กระบวนการการบริหารตามระบอบประชาธิปไตยตามแนวคิดรัฐธรรมนูญ การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ทางการเมืองและระบบราชการที่มีตัวแทนของประชาชน ซึ่งทั้งหมดจะเป็นเหตุปัจจัยให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

จริยา ผลกล้า (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยภาพรวมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการศึกษา และอายุที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

ดนุภรณ จินอนันต์ (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า ด้านการสนทนาพูดคุยทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ด้านการติดตามข่าวสาร ด้านการฟังการปราศรัยหาเสียง และด้านการรณรงค์ทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลตอบแทน ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ด้านการเสียสิทธิ์ทางการเมือง และด้านการร่วมรณรงค์หาเสียงอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 เมื่อ

เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับเพศ รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา แหล่งที่อยู่อาศัย สถานภาพครอบครัวและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ โดยภาพรวมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการศึกษาและอาชีพที่ต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

ปวีณา อุดมกัน (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอมะนัง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านจะพบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง และด้านการมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ โดยภาพรวมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.1

สุพจน์ แก้วเจริญ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลแดงใหญ่ อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านจะพบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มพรรคการเมือง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และด้านกิจกรรมการสมัครรับเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่เพศที่ต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำให้ไม่มีเวลาในการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งขาดการรณรงค์หาเสียง ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือพรรคการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า ขาดการรณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง และด้านกิจกรรมการสมัครรับเลือกตั้ง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมการวางแผน และการตรวจสอบการเลือกตั้งในพื้นที่

สุรีพร ขวัญทองห้าว (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปอภาร อำเภอมะนัง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า ด้านการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ด้านการรวมกลุ่มผลประโยชน์ และด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับอายุ และหมู่บ้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

อาดือนัน มะตอแซ และอัศุลเลาะ ยูโซะ (2559) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของผู้นำศาสนาในจังหวัดปัตตานี พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของผู้นำศาสนาในจังหวัดปัตตานี มีดังต่อไปนี้ แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเมืองด้วยการพูดและวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมือง สละทรัพยากร

วัตถุประสงค์และแรงกายทำกิจกรรมพัฒนาบางอย่างตัดสินใจบางเรื่องร่วมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐ ประสานความร่วมมือกัน โน้มน้าวจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐให้คำปรึกษาข้อมูลข่าวสาร รับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในเหตุชุมชน รับผิดชอบมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศชาติ ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารนโยบายของรัฐหรือจากทางการให้กับประชาชนในหมู่บ้านและร่วมประชุมหรือตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน

อิสมาแอล เบญจอิบรอฮีม และธนาสฤกษ์ สตะเวทิน (2562) ได้ศึกษาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย พบว่า ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนต่อการสร้างกระบวนการทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาความมั่นคงเพื่อความสงบสุข และสันติในพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ ประกอบด้วย ด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ด้านพัฒนาระบบสาธารณสุขปศุสัตว์ ด้านการพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม ด้านพัฒนาระบบการศึกษา ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนา การค้าและการลงทุน ด้านการพัฒนาสังคมจิตวิทยาและด้านการพัฒนาการเมืองตามลำดับ ทั้งนี้ การที่ภาครัฐได้ดำเนินยุทธศาสตร์สนองรับแนวทางตามพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ได้สร้างความเชื่อมั่นต่อพี่น้องประชาชนในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความมั่นคงภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความไม่สงบสามารถดำเนินไปได้ อย่างถูกต้องตามทิศทางที่ควรจะเป็น ดังนั้น ภาครัฐจึงควรผลักดันการเสริมสร้างกระบวนการทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกมิติ

สำหรับภาพรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเห็นได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเพศ อายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ทางการเมืองในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษา

3.2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมือง

นันทนา นันทวโรวาส (2548) ได้ศึกษาการสื่อสารทางการเมือง กรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย พบว่า พรรคไทยรักไทยได้นำแนวคิดทางการตลาดมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง และยังได้นำส่วนผสมทางการตลาด 4Ps มาประยุกต์ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้อย่างเหมาะสม ในเรื่องของการสื่อสาร พรรครู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ใช้ยุทธศาสตร์การสร้างฐานสมาชิกผ่านเครือข่ายลูกโซ่ ซึ่งสร้างความสำเร็จอย่างมากในการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร แต่ล้มเหลวในการเลือกตั้งที่ภาคใต้ เพราะประชาชนในภาคใต้มีความภักดีต่อพรรคประชาธิปัตย์

วันฉัตร โกมลวิวัฒน์ (2554) ได้ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มคนเสื้อหลากสี พบว่า การเกิดกลุ่มคนเสื้อหลากสีเกิดจากการชักจูงจากคนใกล้ชิด โดยผู้ชักจูงจะมีเหตุผลที่คล้ายกัน เช่น การใช้ชีวิตประจำวัน หรือการไม่พอใจต่อการชุมนุมของอีกฝ่าย สื่อที่กลุ่มคนเสื้อหลากสีใช้เป็นหลักคือสื่อบุคคล ทั้งการส่งต่อข่าวสาร การตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร แต่เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสำคัญ

น้อยมากกับกลุ่มเสื้อหลากสี ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อหลากสีอยู่ในระดับน้อยมาก เนื่องจากเกิดขึ้นในลักษณะเฉพาะกิจ

ปวีณูช หาญชนะ (2555) ได้ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของ ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี พ.ศ. 2549-2552 พบว่า หลังจากการสูญเสียอำนาจและถูกต่อต้านจากพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทักษิณ ได้ปรับกลยุทธ์จากการชี้ชวนให้เพื่อเพื่อความสามัคคีเป็นการชี้ชวนเพื่อการปลุกปั่น โดยการสร้างความสับสนวิตกกังวล เพื่อให้กลุ่มพลังมวลชนเคลื่อนไหวทางการเมืองเมืองรัฐสีกว่าตนเองเสียเปรียบ และเพิกเฉยข้อกล่าวหาของฝ่ายตรงข้ามและกล่าวหากลับ จนเกิด “กลุ่มคนเสื้อแดง” ขึ้น

คมกริช รุมดอน (2562) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารสารสนเทศทางการเมืองของคนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารสารสนเทศทางการเมือง และการตัดสินใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย ประชากรในการวิจัยเป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย จำนวน 330 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเมทริกซ์ (Matrix Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมทางการเมือง และน้อยที่สุดคือการบริจาคเงินสนับสนุนและระดมทุน 2. พฤติกรรมการสื่อสารสารสนเทศทางการเมือง ประกอบด้วย

(1) ความต้องการสารสนเทศทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวกับนโยบายที่ลงมาช่วยเหลือประชาชนมากที่สุด

(2) การแสวงหาสารสนเทศทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีการแสวงหาสารสนเทศทางการเมืองจากแหล่งสารสนเทศบุคคล แหล่งสื่อมวลชน และแหล่งอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับปานกลาง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้โทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการเปิดรับสารสนเทศทางการเมือง สถานที่เปิดรับส่วนใหญ่อยู่ที่บ้าน วิธีการเปิดรับโดยได้ยินจากการสนทนาทางการเมือง ลักษณะสารสนเทศทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นโปสเตอร์หาเสียงและรถหาเสียง และให้คุณภาพของสารสนเทศทางการเมืองว่ามีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน

(3) การใช้สารสนเทศทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการใช้สารสนเทศทางการเมืองในการใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด

สำหรับภาพรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมือง จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองได้มีการนำกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง การสร้างฐานสมาชิกผ่านเครือข่ายลูกโซ่ เพื่อชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกลุ่มทางการเมืองในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้เป็นแหล่งบุคคล โดยเฉพาะคนใกล้ชิด

3.3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับข่าวสารทางการเมือง

อนพลิชฐ์ ไชยเชษฐ์ (2543) ได้ศึกษาการรับสารสนเทศทางการเมืองของประชาชนในชุมชนหนองใหญ่ เทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับสารสนเทศทางการเมืองจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ เนื้อหาสารสนเทศส่วนใหญ่รับเนื้อหาในประเด็นการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบของสมาชิกของสมาชิก

ผู้แทนราษฎรทั้งในฐานะฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน รองลงมาคือ นโยบายบริหารประเทศโดยคณะรัฐบาล กิจกรรมและการบริหารประเทศของคณะรัฐมนตรี เหตุผลในการรับสารสนเทศส่วนใหญ่ให้เหตุผลเพื่อให้ทันข่าว ทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ทางการเมือง เมื่อเปรียบเทียบการรับข่าวสารทางการเมืองกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในด้านการรับสารสนเทศทางการเมือง และด้านเนื้อหาสารสนเทศทางการเมือง

เกศสุตา วุฒิ (2553) ได้ศึกษาการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลนครเชียงราย พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ช่องทางการรับรู้ส่วนใหญ่เป็นคนใกล้ชิด และเพื่อนร่วมงาน เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ พบว่า ภาพรวมมีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ 0.05

สำหรับภาพรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับข่าวสารทางการเมือง จะเห็นได้ว่าการรับรู้ข่าวสาร หรือสารสนเทศทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่เป็นการรับรู้จากสื่อวิทยุ หรือบุคคลใกล้ชิดในประเด็นเนื้อหา การปฏิบัติงานและความรับผิดชอบของสมาชิกพรรค โดยการรับรู้ข่าวสารหรือสารสนเทศทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ของประชาชน

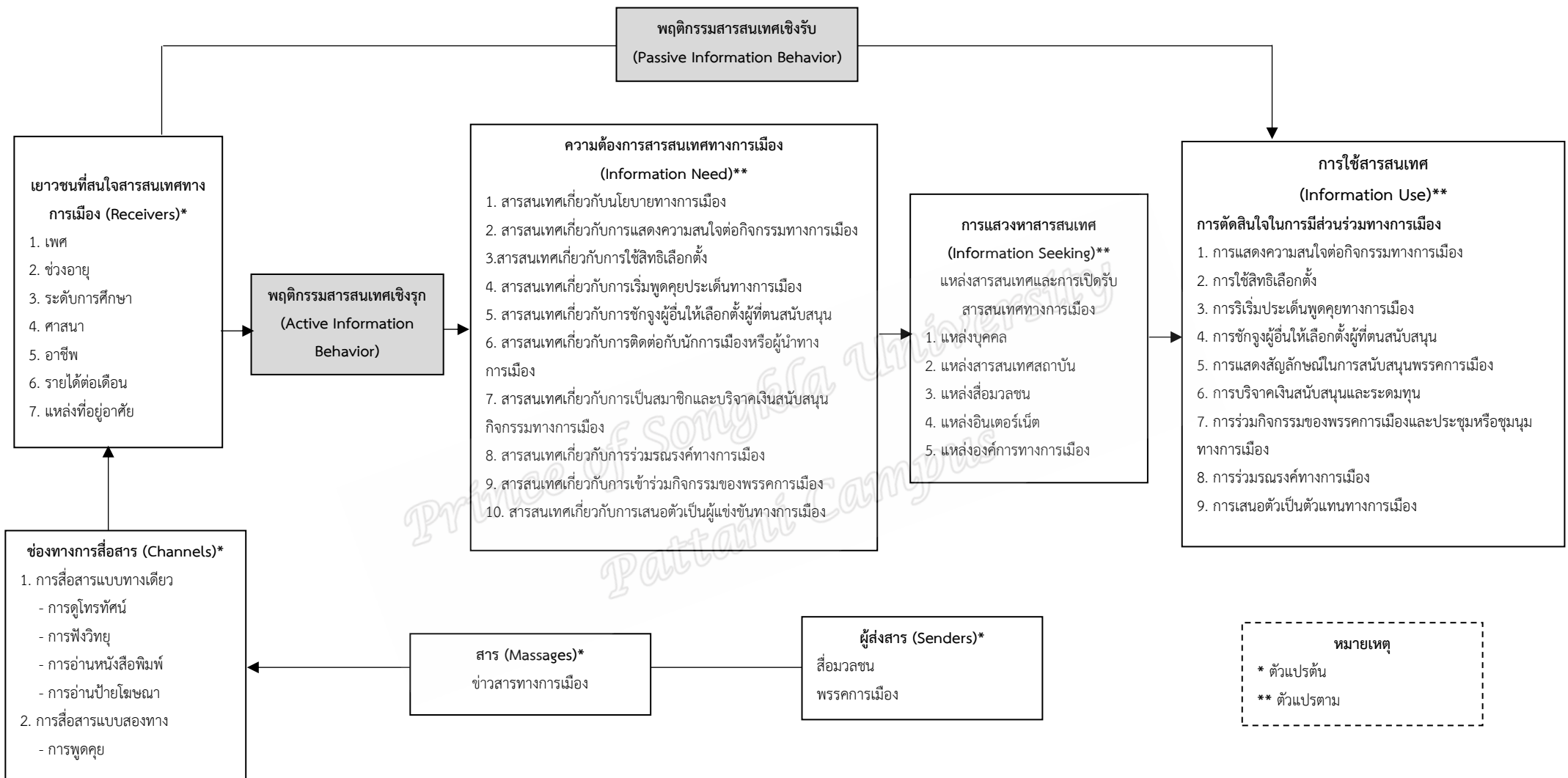
ทั้งนี้ในภาพรวมของการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และการสังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับ (1) พฤติกรรมสารสนเทศ โดยใช้ตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศของ Wilson (1981) (2) แนวคิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในชีวิตประจำวัน ของ Savolainen (2005) พบว่า พฤติกรรมสารสนเทศของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ (2.1) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเชิงรับ (Passive Information) เป็นการแสดงออกของบุคคลในการเปิดรับสารสนเทศจากสื่อต่าง ๆ เพียงด้านเดียว และ (2.2) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเชิงรุก (Active Information) เป็นการแสดงออกของบุคคลในการรับสารสนเทศและเกิดความสนใจต่อสารสนเทศหรือมีสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงส่งผลให้เกิดความต้องการสารสนเทศ (Information Need) และนำไปสู่การแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking) จากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ และในขั้นสุดท้ายเมื่อบุคคลได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการแล้ว จะมีการใช้สารสนเทศ (Information Use) เพื่อการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ตามสถานการณ์ และ(3) การตัดสินใจมีส่วนร่วมทางการเมืองของ สมบัติ อึ้งอัมพรวิวัฒน์ (2545: 383-385)

ผลจากการปริทัศน์เนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการนำข้อมูลและสาระสำคัญมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังตารางที่ 2.4 ดังนี้

ตารางที่ 2.4 แนวทางการนำข้อมูลและสาระสำคัญมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ

เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยทำการ ปริทัศน์ศึกษาและทบทวน	แนวทางการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์ในกระบวนการวิจัย					
	กำหนด ปัญหาและ ความสำคัญ ของปัญหา	พัฒนา กรอบ แนวคิดการ วิจัย	การสร้าง เครื่องมือ วิจัย	กำหนด สถิติที่ใช้ใน การวิจัย	การ วิเคราะห์ ข้อมูล	สนับสนุน การสรุปและ อภิปรายผล
1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง	✓	✓	✓			✓
1.1. ความหมายของ การเมือง	✓					✓
1.2. ความสำคัญของ การเมือง	✓					✓
1.3. การรับข่าวสารทาง การเมือง	✓	✓	✓		✓	✓
1.4. การมีส่วนร่วมทางการ เมือง	✓	✓	✓		✓	✓
1.5. การตัดสินใจทาง การเมือง	✓	✓	✓		✓	✓
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม สารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.1. ความหมายของ พฤติกรรมสารสนเทศ		✓				✓
2.2. ความสำคัญของ พฤติกรรมสารสนเทศ		✓				✓
2.3. ความต้องการ สารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.4. การแสวงหา สารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.5. การใช้สารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ทั้งนี้จากการทบทวนเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกำหนดแนวทางการนำข้อมูลและสาระสำคัญมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ แล้วผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 2.13 กรอบแนวคิดในการวิจัย